

**EUROPEAN
REFORMS
BULLETIN
2015 No 1**

Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité).

Tel.: +352661153528

e-mail: bulletin@email.lu

http://cers.eu.pn/bulletin.html

Editorial board: Yeskov S. (PhD, Assoc. Prof., Luxembourg, editor-in-chief), Zaiets O. (PhD, Luxembourg, deputy editor), Dymarskii Ia. (D.Sc., Prof., Russian Federation), Kaluzhnyi R. (D.Sc., Prof., Ukraine), Karchevskiy N. (D.Sc., Prof., Ukraine), Korystin O. (D.Sc., Prof., Ukraine), Nedodaieva N. (D.Sc., Prof., Israel), Rozovskiy B. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zablodska I. (D.Sc., Prof., Ukraine).

European Reforms Bulletin is an international, multilingual (English, Ukrainian, Russian), scholarly, peer-reviewed journal, which aims to publish the highest quality research material, both practical and theoretical, and appeal to a wide audience. It is an official bulletin of the Centre for European Reforms Studies and is published 4 times a year (quarterly). It includes articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, and also educational issues. It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently. It accepts articles from professional academics, researchers, experts, practitioners and PhD students.

Responsibility for the accuracy of bibliographic citations, quotations, data, facts, private names, enterprises, organizations, institutions and government bodies titles, geographical locations etc. lies entirely with authors. Authors must accept full responsibility for the factual accuracy of the data presented and should obtain any authorization necessary for publication. The editorial board and the Centre for European Reforms Studies do not always share the views and thoughts expressed in the articles.

The editorial board reserves the right to refuse any material for publication and advises that authors should retain copies of submitted manuscripts and correspondence as material cannot be returned. Final decision about acceptance or rejection rests with the editor-in-chief and editorial board. By submitting an article for publication author declares that the submitted work is original and not being considered elsewhere for publication and has not been published before.

Recommended for publication by the Centre for European Reforms Studies (protocol of the general meeting No.1 21.05.2015)

© European Reforms Bulletin, 2015

© Authors of articles, 2015

Table of contents

Bayov O.O.	
On Concept and Essence of the Phenomenon “Ethnic Drug-related Crime” in Realities of Ukrainian Legislation, Legal Science and Law-enforcement Practice	2
Karchevskiy N.V.	
Main Directions of Criminal Law Protection of Information Security	9
Sieriebriak K.I.	
Informative Providing of a Region’s Enterprises Collaboration and Interregional Collaboration	16
Tarabanovskaya S.V.	
Regional Problems of International Tourism Development	24
Yeskov S.V.	
Law Enforcement Agencies and Telecommunications Service Providers Collaboration in Executing Requests for Interception of Private Communications: European Union Regulation Practice as a Lesson for Ukraine	28
Zablodska I.V., Rohozyan Yu.S.	
Evaluating the Effectiveness of Inter-Regional (Cross-Border) Cooperation: an Analytical Support	32
Zaiets O.M.	
Title Insurance – Method of Counteraction of Corporate Raid	48
Information for Authors	52

On Concept and Essence of the Phenomenon “Ethnic Drug-related Crime” in Realities of Ukrainian Legislation, Legal Science and Law-enforcement Practice

Oleksandr O. Bayov

Central Office of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in Odessa region, Ukraine

e-mail: al.bayov@yandex.ua

Abstract: The article is dedicated to the analysis of the peculiarities of current discussion about concept and essence of the phenomenon “ethnic drug-related crime”. Such definitions as “drug-related crime”, “ethnic crime” and “organized crime” are currently used without specifying its meaningful determination, both in theory and in practice, and the definition of “ethnic drug-related crime” has no interpretation at all in realities of Ukrainian legislation and legal science. Thus the «ethnic drug-related crime» is considered to be the most identified term. Ukrainian legislation, opinions of domestic and foreign authors, law-enforcement practice related to this phenomenon are analyzed. The main goal of this study is to determine concept and essence of the phenomenon “ethnic drug-related crime”.

Keywords: ethnic crime groups; ethnic drug-related crime; organized crime; drug-related crime; drug smuggling; drug business; drug cartels.

Питання протидії груповій злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків досліджувалися багатьма дослідниками з позицій кримінального права, кримінології, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Вагомий внесок у наукову розробку цієї проблематики зробили С.В. Албул, О.М. Бандурка, В.П. Бахін, В.Д. Берназ, П.В. Берназ, М.П. Водько, О.М. Джужа, А.В. Іщенко, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, А.А. Музика, В.А. Некрасов, Д.Й. Никифорчук, М.А. Погорецький, О.О. Подобний, М.Б. Саакян, В.С. Тарасенко, Р.В. Тарасенко, В.М. Тертишник, О.Г. Цветков та інші вчені, які забезпечили своїми працями надійне підґрунтя для подальших наукових розвідок. В той же час динамічний розвиток видів та форм протиправної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків, посилення позицій етнічних злочинних угруповань у кримінальному середовищі, вимагають подальших досліджень та обумовлюють необхідність детального опрацювання зазначеної проблеми.

Складність категорії «етнічне наркоугруповання» полягає не тільки в унікальності цих злочинних формувань, а також ще й у тому, що вони зі змістовної сторони описуються декількома самостійними поняттями, зокрема: «злочинна група», «організована злочинна група», «етнос» та «етнічне» тощо. Подібне діалектичне сполучення наведених термінів у межах поняття «етнічне злочинне угруповання» звичайно ж породжує багатогранність та численність визначень, наукових підходів та думок, і, як наслідок, відсутність єдиної загальноновизнаної та розповсюдженої точки зору щодо змісту досліджуваного терміну. За таких обставин, більш глибоке і точне визначення поняття «етнічне злочинне угруповання», а також з метою повного розкриття змісту цієї категорії, вважаємо за необхідне з'ясувати етимологічне наповнення таких фундаментальних категорій, як «етнос», «нація», а також «злочинна група», «організована злочинна група», «злочинна організація». Дослідження й аналіз вказаного аспекту сприятиме більш точному формулюванню визначень понятійно-категоріального апарату теорії оперативно-розшукової діяльності, а також дозволить використовувати досконалу термінологію при позначенні певних кримінальних явищ, які мають місце на практиці. З урахуванням вищезазначеного, спробу визначити поняття «етнічне злочинне угруповання», на нашу думку, варто розпочати шляхом синтезу понять «організована злочинна група» та «етнос», тож зосередимося на цих категоріях більш детально.

Згідно загального вжитку, «етнос» означає спільноту людей (плем'я, народність, нація), що історично склалася та має соціальну цілісність і оригінальний стереотип поведінки. В юридичній енциклопедії, наприклад, термін «етнос» визначається як стала людська спільнота, яка історично виникає на певній території і характеризується усвідомленням своєї єдності та самобутності,

спільністю мови, культури, побуту, звичаїв, традицій та особливостями психологічного складу [1, р.369].

Якщо з категорією «етнос» не існує труднощів в її розумінні, то набагато складніше з'ясувати поняття «організована злочинність», «злочинна група», про що свідчить декілька їх різних визначень.

Розпочинаючи розгляд таких категорій як «організована злочинність», «організована злочинна група», «злочинна організація», вкажемо, що в практичній діяльності ОВС, як втім і в спеціальній літературі не має єдності з приводу термінів та того змісту, який вкладається в них. З метою опису, теоретичного дослідження та прикладного використання в оперативно-службовій діяльності відомостей щодо проявів організованої злочинності науковцями та практичними працівниками вживається багато різних понять, серед яких найбільшу розповсюдженість отримали такі: злочинна група, злочинне угруповання, злочинна зграя, кримінальна спільнота, асоціація, антигромадське об'єднання, протиправне формування, злочинне співтовариство, клан, мафія, синдикат, бригада або банда тощо. Не існує чіткого та єдиного розуміння, якою за внутрішньою структурою є це явище. Так, в теорії кримінального права, криминології та оперативно-розшукової діяльності здійснено численні спроби визначити сутність та види організованої злочинності. А.С. Никифоров вказував на існування двох форм організованої злочинності, виділяючи білокомірцеву (тобто бюрократичну або економічну) та гангстерську (тобто суто «кримінальну» або загальнокримінальну) [2, р.75] форми злочинності. Аналогічної думки дотримувався Ю.Г. Козлов, який виділяв дві форми організованої злочинності – загальнокримінальну та господарсько-корисливу [3, р. 129]. Більш обґрунтованою та аргументованою виглядає позиція І.М. Даньшина, який виділяв три види злочинних угруповань: 1) угруповання, які спеціалізуються у сфері загальнокримінальної злочинності; 2) співтовариства господарсько-економічної спрямованості; 3) злочинні угруповання змішаного типу, які поєднують традиційні кримінальні і незаконні економічні способи здобування доходів [4, р. 50]. Ця теза виглядає достатньо переконливою, адже практика свідчить, що існують численні приклади злочинних угруповань, які спеціалізуються на злочинах загальнокримінальної спрямованості, мають одночасно економічну інфраструктуру, поєднуючи злочинну діяльність з економічною, інколи цілком легальною.

Проте, незважаючи на різноманітне тлумачення змісту та ознак, усі без винятку автори погоджуються з тим, що організована злочинність – винятково небезпечне явище, яке інколи не тільки не зустрічає адекватної протидії з боку правоохоронних органів, а й продовжує зміцнювати свої позиції у суспільстві, маючи та використовуючи корумповані зв'язки, часто підміняючи офіційну владу, легальну економіку і суспільні інституції. Сучасна організована злочинність становить собою високоорганізовану та впорядковану конспіративну протиправну діяльність злочинних груп і організацій, побудованих з чіткою ієрархічною структурою, стійкою взаємодією і розподілом функцій та сформованою статусно-рольовою системою всередині цих організацій, яка спрямована на отримання надприбутків через встановлення часткової чи повної монополії на оборот незаконних товарів та послуг, а також встановлення контролю за дохідними легальними видами діяльності з використанням корумпованих зв'язків з державними чиновниками як для посилення своєї діяльності, так і для організації ефективного захисту від соціального контролю [5, р.170].

Приймаючи до уваги вищенаведені думки та погоджуючись з деякими з них, варто все ж акцентувати увагу на тому, що визначальною обставиною у з'ясуванні поняття «організована злочинність» або «організована злочинна група» є легальна дефініція цих категорій у нормативно-правових актах. Трактуювання організованої злочинності подано у низці документів ООН, зокрема у Рамковій Конвенції ООН проти організованої злочинності від 21 липня 1997 р., де зазначається, що організована злочинність означає групову діяльність трьох або більше осіб, якій властиві ієрархічні зв'язки або особисті відносини, які дають можливість їх лідерам отримувати прибуток чи контролювати території і ринки (внутрішні та зовнішні), за допомогою насильства, залякування або корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення у легальну економіку.

Певний інтерес становить й визначення транснаціональної організованої злочинності, до змісту якої можна віднести і діяльність деяких етнічних злочинних угруповань з міжнародними зв'язками. Виходячи зі змісту ст.3 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, стає зрозумілим, що злочин носить транснаціональний характер, якщо: а) він вчинений в більш ніж одній державі; б) він вчинений в одній державі, але суттєва частина його підготовки, планування, керівництва чи контролю має місце в іншій державі; с) він вчинений в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність в більш ніж одній державі; чи d) він вчинений в одній державі, але його суттєві наслідки мають місце в іншій державі [6, р.53]. Як видно, це визначення прямо стосується злочинів, що супроводжують транзит наркотичних засобів.

Поряд з цими рисами, серед інших найпоширеніших ознак етнічної наркозлочинності, які не увійшли до її міжнародно-правового визначення, але є характерними для цього явища, слід віднести переплетіння злочинності з тіньовою економічною злочинністю, а також на корисливу мотивацію поведінки окремих осіб і соціальних груп, що є стрижнем і головною метою організованої злочинності. Сюди також слід віднести здійснення розвідувальної, контррозвідувальної й самоохоронної діяльності з метою забезпечення ефективного функціонування злочинних структур; наявністю матеріальної, корупційної, фінансової та інформаційної бази, жорсткою внутрішньою дисципліною (круговою порукою).

Нормативним підґрунтям для визначення поняття «організована злочинність» є ст. 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року, що визначає вказаний термін як «сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку з створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань» [7]. При цьому у ч.2. ст.1 для деталізації ознак організованої злочинності міститься наступне посилання: «види та ознаки цих злочинів, а також кримінально-правові заходи щодо осіб, які вчинили такі злочини, встановлюються Кримінальним кодексом України». Отже, основною для визначення поняття та сутності злочинних угруповань, виходячи з припису ст.1 Закону «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», варто визнати тлумачення злочинних угруповань, яке випливає з чинного Кримінального Кодексу України. Кримінальне законодавство дозволяє виділити наступні типи організованих злочинних угруповань: 1) організована група (ст. 28 КК України); 2) сутенерська організована група, яка забезпечує діяльність з надання сексуальних послуг особами чоловічої та жіночої статі з метою отримання прибутків (ч.4 ст.303 КК України); 3) організована група, створена у виправній установі з метою тероризування засуджених або нападу на адміністрацію (ст.392 КК України); 4) банда (ст.257 КК України); 5) не передбачене законом воєнізоване або збройне формування (ст.260 КК України); 6) група, діяльність якої здійснюється під приводом проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів і поєднана із заподіянням шкоди здоров'ю людей або статевою розпустою (ст.181 КК України); 7) терористична група чи терористична організація (ч.4 ст.258 КК України); 8) злочинна організація (ст.255 КК України); 9) транснаціональна організація, яка займається порушенням встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, вилученням у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації або незаконною торгівлею органами або тканинами людини (ч.5 ст.143 КК України). Така типологія злочинних груп за їх кримінально-правовими ознаками є усталеною в оперативно-розшуковій науці та пропонується як загальноприйнятна багатьма авторами.

Кримінальний кодекс України 2001 р. у ст. 28 визначає поняття організованої групи та злочинної організації, а статті 255, 256 встановлюють відповідальність за створення злочинної організації, керівництво або участь у ній, за сприяння учасникам злочинних організацій. Як слушно вказує В.Ф. Ущатовський, це сприяло створенню принципово нового правового поля, визначальною ознакою якого є ієрархічна структура, під якою слід розуміти наявність чітко вираженого керівника угруповання чи колегіального органу управління і стосунків між її членами, що ґрунтується на

принципах влади та підкорення. Однією з основних ознак злочинної організації є також її стійкість, що має суто кримінальні правові ознаки [8, р. 141].

Характерними ознаками першого типу організованих злочинних угруповань (організованих злочинних груп) виходячи зі змісту ст.28 Кримінального кодексу України є: 1) множинність учасників, яка передбачає наявність щонайменше трьох осіб; 2) їх попередня зорганізованість у об'єднання; 3) стійкість цього об'єднання; 4) мета об'єднання у вигляді вчинення одного або декількох злочинів; 5) об'єднаність вчинюваних злочинів єдиним планом; 6) розподіл функцій учасників групи, спрямований на досягнення плану; 7) знання цього плану всіма учасниками групи.

Коментуючи ст. 28 КК України, А.П. Гусак і О.О. Кваша вказують, що організована група – це стійке об'єднання декількох осіб (трьох і більше суб'єктів злочину), які попередньо зорганізувались для підготовки або вчинення злочинів. Основними ознаками організованої злочинної групи є наявність декількох осіб (трьох або більше); попередня їх зорганізованість у спільне об'єднання для підготовки або вчинення двох чи більше злочинів; стійкість такого об'єднання; об'єднаність злочинів єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану; обізнаність усіх учасників такої групи з цим планом. В цьому контексті організована група є більш небезпечним різновидом групи з попередньою змовою [9, р. 138].

Проте, як слушно вказується у спеціальних дослідженнях, чинне законодавство недостатньо зорієнтоване на боротьбу зі злочинними групами та злочинними організаціями. Це питання набуває особливого значення в умовах, коли в судах практично немає кримінальних справ про організовані злочинні групи та злочинні організації. Наявні лише справи про окремі епізоди їхньої злочинної діяльності. Інакше кажучи, організована злочинність як соціальна проблема стала очевидною, а як юридична й дотепер ніби малопомітна [8, р.141].

Окремим видом злочинних угруповань в контексті їх типології за кримінально-правовими ознаками є злочинна організація. Ознаки злочинної організації визначаються ч.4 ст.28 та ст.255 КК України. Першою ознакою є множинність учасників, яка є тотожною аналогічній ознаці організованої злочинної групи і передбачає наявність щонайменше трьох учасників. Другою рисою є ознака стійкості. Кваліфікованими або відмежувальними від організованої групи ознаками виступають такі риси: 1) зорганізованість учасників або структурних частин злочинної організації за попередньою змовою; 2) ієрархічність злочинної організації; 3) наявність спеціальної мети злочинної організації (у вигляді безпосереднього вчинення учасниками злочинної організації тяжких або особливо тяжких злочинів; керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб; забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп тощо) [10, рр. 205-222].

Отже, організована злочинність проявляє себе через діяльність окремих організованих злочинних груп та злочинних організацій, при цьому на практиці існує багато їх різновидів, одним з яких є організовані злочинні групи, сформовані на етнічній основі. Доречним буде зазначити, що в науці не існує сталої термінології щодо феномена «етнічна злочинна група», тому можна зустріти різні терміни: «злочинні етнічні формування» (Г.М. Геворгян), «етнічні організовані злочинні групи» (Г. В. Дашков), «етнічні угруповання» (Є. В. Топільська), а у статистичній звітності МВС України використовується термін «організовані групи та злочинні організації, сформовані на етнічній основі» [11, р. 148].

Якщо визначати термін «етнічна організована злочинна група», то під ним пропонуємо розуміти попередньо зорганізованих для підготовки або вчинення злочинів у стійке об'єднання декількох (трьох і більше) осіб, які характеризуються єдиною етнічною приналежністю, діяльність яких охоплюється єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Продовжуючи цю думку, вважаємо, що етнічна злочинна організація – це стійке ієрархічне об'єднання декількох (п'ять і більше) осіб єдиної етнічної приналежності, члени якого або структурні

частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

В контексті презентованого дослідження вельми потрібним є введення додаткової характеристики – спеціалізації етнічної групи або організації на певному виді протиправної діяльності. Варто вказати, що серед характерних ознак етнічних злочинних угруповань більшість дослідників називає спеціалізацію за окремими видами протиправної діяльності як провідну рису. Так, На думку І.Г. Поплавського, основними напрямками злочинної діяльності таких угруповань є: незаконний обіг наркотичних, сильнодіючих речовин та прекурсорів; незаконний обіг зброї, боєприпасів, вибухових та радіоактивних речовин; протиправний обіг автотранспорту; викрадення та контрабанда предметів мистецтва та антикваріату; фальшивомонетництво; нелегальна еміграція, примусове використання жіночої праці за кордоном та секс-бізнес, торгівля дітьми; незаконне контрабандне переміщення товарів із-за кордону; рекет і шантаж з метою вимагання грошей; "відмивання" злочинних прибутків; контрабанда людських органів та тканин [12, р. 66].

Проте, виходячи з предмету дослідження особливий інтерес становить визначення в якості сфери кримінальної активності етнічних угруповань саме незаконного обігу наркотиків. Згідно усталеного у теорії та практиці визначення, незаконний обіг наркотиків, психотропних речовин і прекурсорів – це комплекс діянь, пов'язаних з культивуванням рослин, що містять наркотичні речовини, а також розробка цих речовин, їх виробництво, виготовленням, зберіганням, розподілом, перевезенням, пересиланням, придбанням, реалізацією, відпуском, ввезенням на територію України, або ж вивезенням з території України, використанням, знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які здійснюються з порушенням Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів».

У кримінально-правовому аспекті незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів охоплюється декількома нормами: 1) ст. 305 КК України «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»; 2) ст. 306 КК України «Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»; 3) ст. 307 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»; 4) ст. 308 КК України «Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем»; 5) ст. 309 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту»; 6) ст. 310 КК України «Посів або вирощування снотворного маку чи конопель»; 7) ст. 311 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів»; 8) ст. 312 КК України «Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем»; 9) ст. 313 КК України «Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням»; 10) ст. 314 КК України «Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»; 11) ст. 315 КК України «Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»; 12) ст. 316 КК України «Незаконне публічне вживання наркотичних засобів»; 13) ст. 317 КК України «Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»; 14) ст. 318 КК України «Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів»; 15) ст. 319

КК України «Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин»; 17) ст. 320 КК України «Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»; 18) ст. 321 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів»; 19) ст. 322 КК України «Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів»; 20) ст. 324 КК України «Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів». Саме ці склади злочинів, передбачених статтями 305-322 і 324 КК України і охоплюються змістом «незаконний обіг наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів» у його кримінально-правовому розумінні.

Отже, керуючись визначенням етнічного злочинного угруповання як організованої злочинної групи або злочинної організації, які створені та функціонують на засадах певної етнічної приналежності, що були розглянуті раніше, спробуємо додати до цього визначення ознаку їх спеціалізації на незаконному обігу наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів. В цьому сенсі етнічне злочинне угруповання, що спеціалізується на незаконному обігу наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів – це організована злочинна група або злочинна організація, що створені та функціонують на засадах певної етнічної приналежності, метою протиправною діяльності яких є підготовка або вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів (статті 305-322, 324 КК України). За своєю внутрішньою суттю етнічні наркоугруповання здебільшого є продуктом соціальних перетворень у середовищі представників національної меншини, мігрантів або репатріантів. Представники етнічної меншини утворюють відособлену форму людської спільноти, яка сама по собі може й не бути криміналізованою, але в ній завжди спостерігаються злочинні осередки, які тісно пов'язуються з усією діаспорою на основі колективної моралі. Через розрив економічних, культурних та соціальних зв'язків на батьківщині ці особи часто маргіналізуються, перетворюються на асоціальний елемент, також додатково ситуація погіршується також тим, що до зазначених осіб часто ворожо ставиться корінне населення.

References:

1. Gorbatenko V. P. (1998) Ethnos. *Yuridichna enciklopediya [Legal Encyclopedia]*. 6 t. Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko ta in. Kyiv, 1998. T. 2. p. 369.
2. Nikiforov A.S. (1994) Kontrol' nad prestupnost'yu v Rossii [Control over criminality in Russia]. *Gosudarstvo i pravo [State and Law]*. 1994. No. 5. p.75.
3. Obsuzhdeniye problem izucheniya organizovannoy prestupnosti na zasedanii Vsesoyuznogo metodologicheskogo seminaru po aktual'nym problemam kriminologii [Discussion of the problems the study of organized crime at a meeting of the All-Union methodological seminar on actual issues of criminology]. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo [Soviet State and Law]*. 1988. No.5. P.129.
4. Dan'shin I. (1990) Pro organizovanuyu zlochinnist' v SRSR i zakhody borot'by z neyu [On organized crime in the Soviet Union and measures to combat it]. *Radyans'ke pravo [Soviet Law]*. 1990. №6. p.50.
5. Boyko A. (2008) Organizovana ekonomichna zlochinnist' u period perekhodu Ukraini do rinkovoi yekonomiki [Organized economic crime Ukraine in the transition to a market economy]. *Visnik L'viv'skogo universitetu. Seriya yuridichna [Herald of Lviv National University. Serie legal]*. 2008. No. 48. p.170.
6. Ovchinskiy V.S. (2001) XXI vek protiv mafii. *Kriminal'naya globalizatsiya i Konventsiya OON protiv transnatsional'noy organizovannoy prestupnosti [XXI century against the Mafia. Crime globalization and The United Nations Convention against Transnational Organized Crime]*. Moskva: Infra-M, 2001. p. 53.
7. Law of Ukraine «Pro organizatsiyno-pravovi osnovi borot'bi z organizovanoyu zlochinnistyu» [On the organizational and legal framework to combat organized crime]. *Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini*. 1993. № 35. p.358.
8. Ushchapovs'kiy V.F. (2008) Problemi vdoskonalennya zakonodavchogo zabezpechennya diyal'nosti OVS (spetspidrozdiliv), spryamovanih na borot'bu z organizovanoyu zlochinnistyu. *Nauka i pravoohorona [Science and law enforcement]*. 2008. No 1. p. 141.

9. Gusak A.P., Kvasha O.O. (2006) Zlochinna organizatsiya ta organizovana grupa [Criminal organization and organized crime group]. *Aktual'ni pitannya reformuvannya pravovoi sistemi Ukraini [Actual questions of reforming the legal system of Ukraine]: Zb. nauk. st. za materialami III Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Luts'k, 2–3 cherv. 2006 g.: 2 t. / Uklad. T. D. Klimchuk, Í. M. Yakushev.– Luts'k: RVV “Vezha” Volin. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainki, 2006.– T. 2. p.138.*

10. Saakyan M.B. (2008) Uzagal'nená klasifikatsiya organizovanikh zlochinnikh ugrupovan' [Generalized classification of organized criminal groups]. *Krims'kiy yuridichniy visnik [Crimean Law Herald]. 2008. No 3. p. 205-222.*

11. Strelkovs'ka Yu.O. (2009) Kriminologichna kharakteristika ta protidiya etnichniy organizovaniy zlochinnosti [Criminological characteristics and resistance to ethnic organized crime]. *Aktual'ni problemi derzhavi i prava: Zbirnik naukovikh prats' [Actual problems of state and law: Collected works]. 2009. No. 47. p.148.*

12. Poplavs'kiy I.G. (2000) Deyaki tendentsii genezisú organizovanikh zlochinnikh ugrupovan' z mizhnarodnimi ta mizhregional'nimi zv'yazkami [Some trends genesis of organized crime groups with international and interregional relations]. *Pravova derzhava [Law State]. 2000. No. 2. p. 66.*

Main Directions of Criminal Law Protection of Information Security

Nikolay V. Karchevskiy

Lugansk State University of Internal Affairs named after E.A. Didorenko, Ukraine

e-mail: karchevskiy@i.ua

Abstract: In our work an attempt to formulate the basic requirements for the content of criminal law protection of public relations in the sphere of informatization is made. Information security is seen as an object of criminal law protection, which is a system of social relations in the implementation of the information needs of individuals, society and the state. The proposed substantive focus of improvement of legislation on criminal responsibility for crimes in the sphere of information technologies, and in the sphere of limited access to information, is justified by the widespread use of unreasonableness of criminal justice in the formation of an information resource. As a conclusion, the basic requirements for the content of criminal law protection of public relations in the field of information are given.

Keywords: criminal law; informatization; public relations in the sphere of informatization; information technologies related crime; information security; criminal responsibility.

Processes of information and computerization largely determine the content of contemporary social transformations. Obeying the dialectical law, they are not unique. Together with the apparent increase of human capabilities to meet the information needs a wide spread of information technologies has led to the emergence and development of a set of negative social trends. Herewith the development of forms and types of illegal use of modern computer technology, the so-called cyber crime, is not the only consequence of the explosive informatization of society. Significant potential danger to society is also characteristics of: excessive capitalization of the information space, the development of possibilities of manipulation of public opinion in the political sphere, the formation of super-personal data with a risk of total control over the individual, the growth of the level of vulnerability of the ideological political systems because of the deep social conflicts that may be enabled by the use of information technologies, intellectual and spiritual degradation of society, etc. Here it should be noted that according to leading experts the main trend in the development of information technology in the next 5 years will be a drastic increase in the amount of data transmitted through modern means of communication [1]. This forecast reasonably suggests that these negative effects of information will reveal themselves more clearly in the near future. It is also clear that the social risk of abuse in the use of information technology will increase. The above underlines the relevance of research in the field of criminal enforceability of the processes of informatization.

The first question to be solved is the question of the object of criminal law protection in the field of informatization. What social relations must protect the norms of law in order to ensure the development of the positive and minimizing the negative social impacts of informatization? Obviously, we are talking about public relations, within which the implement of the information needs of individuals, society and the state is enabled. Namely the need to implement the growing information needs at the time caused the emergence of speech, writing, and technology of printing, has stimulated the development of radio and television, and now causes continuous improvement and extension of the application of modern computer technology. Therefore, the legal regulation and protection of these particular relationships, relationships in the field of implementation of information needs, can provide a warning of negative consequences of informatization.

To refer to the system of social relations, that are directed to ensure the implementation of the information needs of citizens, society and the state are encouraged to use the term "information security". Information security of the subject should be considered secured if one is able to obtain a complete, accurate and sufficient information to make effective decisions. This state is achieved by social activity in the three interrelated groups of social relations, which are the building blocks of information security: social relations in the area of using information technology, in the area of providing of access to information resources and in the field of formation of an information resource. Within the first group the task of ensuring the functioning of the efficient information activities is performed, within the second group the possibility of

subjects to have full access to the necessary information resources is enabled, and within the third the formation of the information resource that meets the needs of subjects is provided [5].

Particular attention must be paid to the question of how reasonably these groups are called a system of social relations, whether they represent, in this respect, one object of the criminal law? Consideration of these public relations as an independent system is due to two factors: firstly, the interdependence of these public relations groups, and secondly, the same for all three groups specific social value, that indicates the need for regulatory action.

Functioning and efficiency of each of the elements of information security is conditioned to its other elements. Providing access to information does not make sense without the formation of an information resource and is not effective without the use of information technology. The importance of the development of the information resource is determined by the possibility of further access to it and is assured by the use of information technology. Functioning of information technology acquires social value namely as the means of access and formation of information resources.

Social significance of the formation of an information resource, as well as providing of the access to information and the use of information technology is defined by the value of the social relations within which the information need arises. In other words, a common feature of the relations of information security is that the efficiency of their criminal law protection is defined by social significance of the social relations within which the information need arises. That is the significance of the latter that determines the importance of the relations of information security, as well as the viability and intensity of the appropriate actions of legal regulation. For example, the importance of the access to information and as a consequence the need for its legal regulation is not independent and is determined by the importance of the activity for performance of which you need to get an access. Consequences of illegal access to information are determined not by the fact of illegal acquaintance with a certain non-public information, but by the content of those relations within which a need to restrict access arose. Risk of malfunction of a specified network is determined by the importance of tasks for which it is used, precisely the latter act as a criterion of the validity of the application of appropriate means of criminal justice.

Please note that the term "information security" is widely used in computer science and generally indicates a set of measures to protect the information from unauthorized access or destruction; a set of organizational, hardware and software means that serve to ensure the integrity, confidentiality and availability of data. However, its use in a legal context to refer to an independent object of criminal law protection also seems to be reasonable. It is caused by reaching social value by the corresponding relations, which requires the use of criminal justice. One can say that the current trend of informatization allows to consider information security both in a narrow sense (data securing) and in a wide sense - ensurance of the implementation of social information need.

Thus, the provision of criminal and legal promotion of the positive and minimization of the negative social impacts of informatization presupposes the definition of criminal law protection of public relations, that insure the implementation of the information need, as a separate object. To designate this system, we propose to use the term "information security", its structure consists of relations in the field of development of information resources, ensuring of the access to information, as well as relations in the field of the use of information technology. The social importance of the relations of information security, and hence the appropriateness of their criminal law protection, are determined by the significance of those relations within which there is a need for information. However, the provision of criminal law protection of each of the designated groups has their own specific features.

Let us begin with the relations in the sphere of information technologies. Here the main legal issue is the provision of legal and regulatory framework of combating the so-called "computer" crimes. In view of the provisions expressed earlier, we state the following provision: the criterion for inclusion of certain acts to crimes in the area of the use of information technology should be considered as the harm caused by that socially significant activities, for performance of which the computer equipment is used. Obviously, the

destruction of the information processed in a computer systems as dangerous as far as socially significant the task is, for solution of which a particular computer is used. However, the criminal liability laws of some states do not include such specificity. Thus, according to the decision taken by the Ukrainian legislator, leakage, loss, tampering, the blocking of information, violation of the order of its routing or distortion of the process of its processing (Articles # 361, 362 of the Criminal Code) are recognized as a public health hazard in itself. Only at the level of aggravating circumstances we find the dependence of criminal responsibility from the onset of "substantial harm." Similar conclusions can be also made about the content of art. Art. 272 and 273 of the Criminal Code of Russian Federation, Art. 268 of the Criminal Code of Poland and Art. 9C of Chapter 4 of the Criminal Code of Sweden. This shortcoming is also not devoid in the Convention about Cybercrime. *This situation leads to the quite predictable problems: due to lack of clear criteria of public danger in the legislative definition of "computer" crimes, under the penal prohibition and, therefore, in the scope of criminal justice system goes not just acts that are truly socially dangerous, but also those that are not. This leads to a significant reduction in the effectiveness of penal combating of these crimes.* (This conclusion has been proven during the research of the implementation practice of the Ukrainian legislation on criminal liability. The proximity of the legislative wording of "computer" crime contained in the Criminal Code of other states, suggesting the presence of similar efficiency problems of penal reaction).

Remedying of the situation primarily provides including to the dispositions of the relevant criminal law provisions regarding the criteria of clear public danger of abuse. One of the possible and most optimal solutions is the reference to the legislative structures, characteristic of crimes with derivative effects. The structure of the objective side of crimes in sphere of use of computer equipment should include: 1) the main consequences - different forms of violation of information relations, acting as the immediate objects (destruction, blocking, violation of the integrity of information, etc.), 2) derivatives effects - a violation of relations in the sphere of realization of the rights and freedoms of certain individuals, state or public interests, activities of legal entities. Only if there is a set of such effects the committed infringement should be considered as a crime in the sphere of information technologies.

In the most general sense, the legal regulation of *provision of the access to information* is a search for balance between two groups with opposite social interests: on the one hand there are the interests of certain persons to restrict access to information, and on the other hand, there are the interests of certain persons in obtaining information. Therefore, the nature of information security in this area lies in the fact that the violation of implementation of the information need is due to either violation of the established regime of access to a specific resource, or unauthorized restriction of access to certain information. It should be noted that relations of access to information for quite long period of time were governed by the law and protected by the criminal law, although up to a certain level of technological development had no independent value. With the computerization of society, the advent of the Internet there came an explosive growth of quantitative and qualitative indicators of accumulation and use of information in all areas of social life and the lives of individual citizens. Modern information technologies radically altered the structure and forms of communication. Today, the very form of social organization, its effectiveness depends on the right to ensure the reliability of information, saving generated data flow and speed of transmission. If one hundred years ago, the attacks on information relations were mostly not considered as those that are a subject to significant public danger, today we have good reasons to equate the information security and safety of the society in general. We must admit that the criminal law likely overlooked such changes. *Norms of criminal liability for violations of the limited access to information are dispersed, they exist in different laws on criminal responsibility*, although it is obvious that the intensity of the criminal law of relations in the sphere of limited access to information should be determined not by the kind of information (state secrets, commercial, and the secrecy of adoption etc.), but the content of consequences.

Thus, the existing in the current legislation system of standards of responsibility for crimes in the sphere of information security should be considered from the standpoint of its optimization. Thus, the existing system of in the current legislation standards of responsibility for crimes in the sphere of

information security should be considered from the standpoint of its optimization. Obviously, in the course of its improvement a question of the appropriateness, validity, and range of the replacing of the existing dispersed system of special criminal prohibitions should be solved, by such rules that would ensure the protection of broader segments of relations of information security. It makes sense to give up the excessive detail criminal violations of the limited access to information. Rozovsky B.G. clearly stated one of the basic patterns of development of criminal law, from the initial concept of a crime that in content was primitively simple and provided assessment of risk of violations on specific materialized object - horse stealing, stealing of weapons, deprivation of eye and so on, to generalizations (eg, theft not of a horse, but the theft of cattle), rejection of the subject individualization, the emergence of species generalizations (theft, fraud). This approach allows the author to critically assess current legislative process in the criminal law. Rozovsky B.G. reasonably proves that recently we face a reverse process - decrystallization, return to barbarism: uniform inherently crimes are more and more often differentiated [8, p. 30-31].

Due to the refusal of an extensive system of standards of responsibility for crimes in sphere of limited access to information also testifies the specific of modern processes in the sphere of informatization. Further development will conclude the combination of disparate sources and resources of information that are used in various spheres of human activity (education, health, trade, services, etc.) in one information field. Integration of information resources provides a significant increase of the efficiency of their use, that is why it is the main direction of the processes of informatization of society. Most vividly this process can be illustrated by the example of the development of information support systems of law enforcement. Thus, in the process of execution of the tasks concerning the identification and disclosure of crimes, search of persons who committed them, officials require information on the health status of individuals, their education, etc. And what happened before. Written requests were sent to narcological and mental hospitals, child medical institutions, educational institutions, military enlistment offices, and so on, out there was carried out a search of necessary card in the archive, after that the response was sent back by mail. In order to evaluate the effectiveness of this process in the context counteraction of criminality, there are no comments. Currently, this information is formed into a unified database.

It is clear that the scale of the state, with appropriate management decisions, program development and long-term plans of development, the formation of the legislative policy, the centralization of all the information regarding the processes occurring in society is extremely important and necessary. Integration of information resources also occurs in the commercial sphere. For example, shopping networks using a variety of means, accumulate and analyze large volumes of data to provide more effective sales and advertising.

In the process of creating of such systems a need for clear regulations of their operation order arises inevitably, as well as a need in a unified system of responsibility for violations in this field. *That is, the existing necessity to integrate the information resources will certainly lead to the unification of the legal regulation and protection of the corresponding social relations.* Therefore, the above proposal relating to the renunciation from the extensive system of special norms and their replacement by general, fully meets the trends of informatization of society. So, it seems to be appropriate to refuse from an extensive system of regulations providing for responsibility for factually the same acts but a relatively to limited access information of various kinds. At the same time undoubtedly, it makes sense to preserve a number of special restrictions, but only those that are characterized with the most significant public danger (such as treason or espionage).

Finally, about the criminal law protection of public relations in the field the formation of the information resource. The specificity here lies in the fact that the inclusion of social discourse of information misleading the subjects of social life, has a manipulative effect on public consciousness and may lead to the commission by the members of society of the actions that are dangerous for its stability and development. For example, social danger of public appeals for the overthrow of the constitutional system lies in the fact that certain subjects that need social and political information about the development opportunities of the state, will be misled about the feasibility of solving urgent social problems through violence. In its turn the

presence of a significant amount of such entities would pose a threat to national security. It should be noted that the problem of criminal law ensuring of the formation of information resources is not new. Criminal legislation of the overwhelming number of states contain provisions on liability for: calls for the violent overthrow of the constitutional order, intentional actions intended to incite national, racial or religious enmity and hatred, humiliation of national honor and dignity, or insults the feelings of citizens because of their religious beliefs, public incitement to commit a terrorist act, incitement to commit acts that endanger the public order, manufacture or distribution of works that promote violence and cruelty, production, sale and distribution of pornographic materials, public incitement to genocide, etc.

However, in the present conditions of the increasing of intensity of mass communication, dangers posed by disturbances in the field of the formation of the information resource, are much deeper and more complicated. Even today experts point out that the mass media increasingly introduce its consumers into a state in which are functioning mechanisms and unwritten laws of personal enrichment, alienation, indifference to society, more and more corrupt it with violence, propaganda of drugs, alcohol, crime and impunity [7, p. 84]. It is found that one of the factors of formation of motivation of the wrongful conduct of minors is the destructive power of the media [2, p. 70]. Danilov-Danilyan V.I. and Rafe I.E. note that most of the population being provided by a high level of well-being by the well-developed market economy has done little to raise the cultural level of the average American or European citizen. On the contrary, it was more profitable to "brainwash" by the means of advertising and other PR-technology to simplify his spiritual needs and reduce culture to a subculture with its cinema action, love-erotic, detective novels, pop music, all sorts of "Disneyland", fitness clubs, commercial sport, casino, etc [3]. In the end of ends, the modern mass communication oriented primarily on the philosophy of consumption can lead to spiritual and intellectual degeneration of society [6].

Thus reasonably to predict that the expected increase in the intensity of mass communication will manifest these threats more sharply, and will lead to the fact that their development will accelerate. Fixing so disturbing social trends, lets consider what means of criminal law protection may be used to prevent and minimize the consequences. The most common and perhaps historically first tool against socially dangerous phenomena in the field of development of information resources is to control the content of the message and limit access to it. Precisely these means should be classified as previously mentioned norms of the existing criminal law. However, these criminal prohibitions can not be considered as an integrated systems they represent a legislative response to the most dangerous manifestations of violations of formation of information resource relevant to the various spheres of social life: the national security, anti-racial hatred and xenophobia, public safety, morals, and so on. Perhaps established socially dangerous consequences of the modern processes of formation of information field require criminal prohibitions of a broader spectrum? Those that would provide resistance to the injection of any negative content in the public information resource that would exclude the possibility of manipulation of public consciousness? So, in order to prevent the negative impact of content, of Internet resources the Prime Minister of Russian Federation Dmitry Medvedev signed a decree "On a unified automated information system" Single register of domain names, indexes of the website pages in information and telecommunications network "Internet", containing information dissemination of which is prohibited in Russian Federation"[13]. The feasibility of this approach finds a certain confirmation in the work of scientists. For example, O. Bugera draws attention to the need for strict compliance with the limits of the audience and indexing of mass media messages depending on the content [2, p. 71]. Savinova N.A. offers to provide criminal liability for such attacks as "a deliberate impact on consciousness", "careless impact on consciousness", "spread of humiliating for the state media production," "use of hidden influence on the consciousness in the media" [11, p. 252-299]. Hence, perhaps, the criminal law should be supplemented by rules on liability for failure to observe the rules of indexing of content, or the liability of providers of telecommunications services for broadcasting socially harmful content or liability of publishing editors of the media for the dissemination of information that cause the onset of socially dangerous consequences?

The answer to these questions is negative. It is not just that increased state controlling the activities of media by the inclusion of additional penal means is potentially dangerous because of possible curtailment of democratic processes. Attempt to formulate such stories lead to the expected problem: it is essentially impossible to formulate a clear and operational definition to refer to those data whose inclusion in the information field should be considered dangerous to society. It may be very problematic to attempt to give a clear definition, and namely such definition is necessary for the criminal law, of socially dangerous consequences. This situation will lead to the need for the formulation of criminal prohibitions on the basis of evaluation concepts which in turn *will create an unreasonable risk of misuse of a criminal law*.

In addition, the spread of global information technology (Internet, satellite broadcasting network) generally reduce the efficiency of methods based on the restriction or prohibition of the dissemination of certain information. For example, the total monitoring the Internet, according to Western experts in information security issues can not help in the fight against extremism, even theoretically. The density of modern information flows is so large that even a selective prompt verification of selected information sources will need such a number of professionals that exceed the economical reasonable number of law enforcement agencies of the state in several times[9]. One should agree with the fact that the vertical regulatory scheme triggered relatively minimization of the risks posed by the spread of malicious content in traditional media, does not work in conditions of interactivity and globalism [4].

A certain confirmation of this is the fact that, immediately after the beginning of work of the previously mentioned Register of domain names, indexes of the website pages in information and telecommunications network "Internet", containing information, the dissemination of which is prohibited in the Russian Federation, numerous publications containing proposals to circumvent the imposed prohibitions appeared in the Russian segment [12]. This, of course, does not mean that state policy limiting Internet content is ineffective, or unnecessary. Such restrictions are necessary and will be of particular relevance in view of the forecast increase in the intensity of existing mass communication. However, these provisions clearly indicate that the incorporation of the mechanism of state control penal means, means representing inherently ultima ratio of legal regulation is unnecessary.

So it is clear that the *complex of issues connected with legal regulation of the processes of formation of an information resource has its solution mainly outside the criminal law field*. Namely ineffectiveness of traditional means to counter the negative effects of information allows experts to conclude that to realize the seriousness of the problems posed by modern information field, does not mean only to punish, ban, filter, close or seize. We need to pay attention to such measures of prevention of negative impact of information as the development of respect for the rights of others and the ability to defend their own, parental control, limitation of virtual social interaction, development of skills of critical reception of information coming from the media space [10].

Thus, the basic requirements for the content of criminal law protection of public relations in the field of information are as follows:

- 1) the Informational security should be considered the object of criminal law protection in this area - a system of social relations within which is carried out the implement of the information needs of individuals, society and the state;
- 2) the mentioned system consists of three elements - the relations in the field of formation of an information resource, the relations in the area of providing access to information, the relations in sphere of use of information technology;
- 3) the appropriateness of criminal law protection of information security, is determined by the significance of the relations within which arises the need for information;
- 4) improving the efficiency of the criminal law security of relations in the field of information technology presupposes the inclusion of the relevant laws of the clear provisions of the criteria of social danger of abuse that ensure the application of the criminal justice only in those cases when there is a place caused by infringement in the sphere of information technology a material breach of relations in the sphere

of realization of rights and freedoms of certain individuals, government or public interests, activities of legal entities;

5) the system of rules of criminal responsibility for crimes in sphere of limited access to information need to be optimized in the course of its improvement there should be decided a test of feasibility, validity and limits of replacing the existing dispersed system of special criminal prohibitions by such rules that would ensure the protection of broader segments of relations of information security;

6) despite the fact that the quantitative and qualitative measures of informatization allow to predict the development of strengthening of negative social effects in the field of the formation of information resources, expansion of penal assets in this area, the addition of new rules to criminal law of responsibility for the distribution of "socially dangerous information" is impractical because of the predicted failure of such rules, not belonging of this solutions to these social problems to the field of criminal law.

References:

1. Cisco Visual Networking Index: Global Mobile Data Traffic Forecast Update, 2011–2016. Available at: http://www.cisco.com/en/US/solutions/collateral/ns341/ns525/ns537/ns705/ns827/white_paper_c11-520862.html.
2. Buhera O. (2005) Zasoby masovoyi informatsiyi: problema vdoskonalennya diyal'nosti shchodo zapobihannya protypravnoyi povedinky nepovnolitnikh [The mass media: problems of improvement of prevention of illegal behavior of minors]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo [Entrepreneurship, Economy and Law]*. 2005. No 7. pp. 70–73.
3. Danilov-Danil'yan V., Reyf I. (2010) Chto mozhet i chego ne mozhet rynochnaya ekonomika [What can and can not do the market economy]. *Nauka i Zhizn [Life and Science]*. 2010. No 9. pp. 2–8.
4. Zernetskaya O. (2007) Internet-lovushka dlya molodezhi [Internet trap for youth]. *Zerkalo nedeli [Mirror of the Week]*. 2007. No 11. Available at: <http://zn.ua/articles/49507>.
5. Karchevskiy N.V. (2011) *Kryminal'no-pravova okhorona informatsiynoi bezpeky Ukrayiny [Criminal protection of information security of Ukraine]*. Luhans'k, 2011. 538 p.
6. Kendyukhov O. (2011) Suspil'stvo spozhyvannya yak natsional'na trahediya Ukrayiny [Community of consumption as a national tragedy of Ukraine]. *Zerkalo nedeli [Mirror of the Week]*. 2011. No 1. Available at: <http://dt.ua/articles/73290>.
7. Kovalenko V.V. (2008) Suchasna masova komunikatsiya: nosiy dobra chy kryminohenny faktor? [Modern mass communication: a source of goodness or criminogenic factor?]. *Pravo Ukrainy [Law of Ukraine]*. 2008. No 4. pp. 84–89.
8. *Kryminal'ne pravo (Osoblyva chastyna): pidruchnyk [Criminal Law (Special Part): Textbook]* / Edited by A.A. Dudorov, Ye.O. Pysmenskiy. T. 1. Lugansk: Publisher "Elton -2", 2012. 780 p.
9. Pan'o Ye. Pan'o T. (2006) Sito so slishkom bol'shimi dyrochkami [The sieve with too large holes]. *Zerkalo nedeli [Mirror of the Week]*. 2006. No 24. Available at: <http://zn.ua/articles/47040>.
10. Prikhodko O. (2009) Deti v Interneti: real'nyye riski virtual'nykh pogruzheniy [Children on the Internet: the real risks of virtual dives]. *Zerkalo nedeli [Mirror of the Week]*. 2009. No 12. Available at: <http://zn.ua/articles/56562>.
11. Savinova N.A. (2012) *Kryminal'no-pravove zabezpechennya rozvitku informatsiyogo suspil'stva v Ukraini: teoretichni ta praktichni aspekty [Criminal law ensuring of information society development in Ukraine: theoretical and practical aspects]*. Kyiv. 2012. 340 p.
12. Servettaz Ye. (2012) Interv'yu: Kak oboyti zapret na sayty iz «chernogo spiska» Roskomnadzora [Interview: How to get around the ban on websites of the Roskomnadzor's "black list"]. *RFI Russian*. 13 November 2012. Available at: <http://www.russian.rfi.fr/rossiya/20121113-intervyu-kak-oboiti-zapret-na-saity-iz-chnernogo-spiska-roskomnadzora>.
13. Sosedskiy opyt. Novosti dlya Interneta [The neighbor's experience. News for the Internet]. *Zerkalo nedeli [Mirror of the Week]*. 2 November 2012. Available at: http://zn.ua/LAW/sosedskiy_opyt_novosti_dlya_interneta-111534.html.

Informative Providing of a Region's Enterprises Collaboration and Interregional Collaboration

Ksieniya I. Sieriebriak

East Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl, Ukraine

e-mail: eseniya.999@mail.ru

Abstract: In article the categorical instrument of information providing is investigated and the definition of its essence is marked. The approaches (local, global, and systemic) to the formation of information support of interregional cooperation and cooperation of the region's enterprises are defined. The algorithm of formation and functioning of information system is described.

Keywords: provision of information, interregional cooperation, cooperation, venture.

Одним із суттєвих елементів організації та розвитку міжрегіональної співпраці виступає - інформаційне забезпечення. Ефективне регулювання міжрегіональних процесів повинне отримувати належний інформаційний супровід, тобто мати інформаційне забезпечення. На жаль, такого досвіду інформаційного забезпечення сучасній Україні не вистачає, тому стають актуальними дослідження різних аспектів інформаційного забезпечення міжрегіонального співробітництва та співпраці підприємств регіонів.

Питанням інформаційної підтримки міжрегіонального співробітництва присвячена значна кількість праць. Серед вчених, які досліджували дану проблему, слід виділити: П. Беленького, І. Бабець, В. Гарагонич, Н. Мікулу, Є. Матвєєва, А. Мокій, С. Товканця, А. Митко, Б. Юськіва, Н. Карпчука та ін. Однак, слід зазначити, що в дослідженнях науковців розглянуто теоретичні аспекти інформаційного забезпечення [1-24], проте, в сучасних умовах, міжрегіональна співпраця потребує дієвих заходів, що потребує розробки нової концепції інформаційного забезпечення.

Встановлено, що в українській інформаційній інфраструктурі сформувалося коло невирішених проблем, пов'язаних з законодавчим регулюванням транскордонних потоків інформації, у тому числі в електронній формі, що ускладнює ефективне включення країни у всесвітні економічні й науково-технічні зв'язки з урахуванням взаємних інтересів і специфіки взаємодії України з країнами СНД, з розвиненими країнами і країнами ЄС та з іншим світом. В Україні у цей час не існує практично ніяких обмежень правового характеру на передачу відкритої інформації з України в будь-якій формі й на будь-якому носії; не відпрацьовані механізми митного оформлення; фактично немає правових засад стримування доступу в Україну закордонної інформації неналежної якості. Проте, глобалізаційні процеси спонукають до розробки принципово нових підходів щодо державної політики в сфері інформаційних технологій та інформаційного забезпечення. Фундамент міжрегіональної співпраці базується на постулаті найбільш ефективного переміщення товарів, послуг, людей та капіталів із урахуванням інтересів всіх учасників такої співпраці. Тому, інформаційна підтримка інтеграційних процесів повинна формуватися на підставі системно-цільового підходу, що забезпечує ефективну співпрацю та відповідає інтересам країни [2, с. 22]. На цій підставі доцільно визначитися з основними поняттями категорійного апарату (табл.1).

Таблиця 1

Інформація (інформаційний ресурс) та інформаційне забезпечення

Визначення	Автор, джерело
Інформація – сукупність даних, які є об'єктом передавання, зберігання та обробки	[3, с.12]
Информация - от лат. information – разъяснение, осведомление; сообщение о положении	[4, с.210]

дел или о чьей-либо деятельности, сведения о чем-либо	
Информация - [фр. information] – сообщение о чем-либо; сведения об окружающем мире, являющиеся объектом хранения, передачи и использования	[5, с.161]
Информация - документированная совокупность сведений, которые собраны, обработаны и хранятся в соответствующей форме и пригодны для удовлетворения информационных потребностей физических и юридических лиц	[7]
Информация представляет собой научное знание, зафиксированное на материальных носителях и приспособленное для использования в практической деятельности	[9]
Інформація – це відомості, передані усно, письмово чи іншим способом за допомогою відповідних засобів	[25, с.35]
Інформаційний ресурс – сукупність документів в інформаційних системах управління	[6, с.95]
Информационные ресурсы - базы данных с относящейся к ним документацией, информационные технологии, а также обрабатывающий информацию персонал	[10]
Информационные ресурсы – это знания, подготовленные людьми для соответствующего (социального, экономического) использования в обществе и зафиксированные на материальном носителе	[11, с.97]
Інформаційне забезпечення – сукупність показників, єдиної системи класифікаторів і кодифікаторів інформації, уніфікованих систем документації, спеціально організованих даних на машинних, паперових, накопичувальних носіях, які використовуються в інформаційних системах	[3, с.16]
Інформаційне забезпечення – множина взаємопов'язаних вимог, спрямованих на узгодження технічних, економічних, політичних, фізіологічних можливостей з параметрами та особливостями робочого середовища	[12, с.115]
Информационное обеспечение – процесс передачи совокупности сведений, которые собраны, обработаны, хранятся и передаются с помощью электронных и программных средств и приспособлены для удовлетворения информационных потребностей [	13, с.11]
Система інформаційного забезпечення – система методів і способів збирання, накопичування, зберігання, пошуку та обробки інформації на базі засобів сучасної комп'ютерної техніки та технології	[3, с.20]
Информационно-поисковая система – совокупность средств для хранения, поиска и выдачи по запросу нужной информации. Поиск (размещение) информации в и.-п. с. осуществляется с помощью ЭВМ (АСУ) в соответствии с принятым информац. языком по опред. правилам (алгоритму)	[26, с.499].
Інформаційна система – людські і технічні ресурси, які дають змогу виконувати збирання, редагування, передачу, збереження і переробку даних про об'єкт, що забезпечує працівників різного рангу інформацією для реалізації функцій управління	[27, с.29].
Повнофункціональна ІС – це мультипредметна ІС з широкою функціональністю, яка комплексно автоматизує підтримку та реалізацію усього спектра бізнес-процесів ведення бізнесу та управління ним	[2, с.21].
Економічна інформаційна система – це сукупність внутрішніх і зовнішніх потоків інформації, які циркулюють як в прямому, так і в зворотному напрямках, а також методів, засобів і фахівців, які беруть участь у процесах переробки інформації і прийняття управлінських рішень	[28, с.25].
Територіальні інформаційні системи (ТІС) – призначені для управління адміністративно-територіальними районами. Діяльність територіальних ТІС спрямована на якісне виконання управлінських функцій в регіоні (наприклад, контроль за рівнем безробіття, за станом соціальних виплат, надання оперативних відомостей місцевим органам влади)	[28, с.27].

Кожна наукова галузь чи сфера діяльності пов'язана з своєю специфічною інформацією. Економічна наука, господарська діяльність, міжрегіональне співробітництво та співпраця підприємств регіонів пов'язані з економічною інформацією. Поняття економічної інформації є головним поняттям і основним предметом теорії інформаційних систем. Тому в процесі дослідження інформаційного забезпечення міжрегіонального співробітництва та співпраці підприємств регіонів будемо мати на увазі економічну інформацію, яка нерозривно пов'язана з економікою та управлінням

розвитком регіонів. На економічну інформацію можна поширити різні тлумачення, притаманні інформації, але водночас є особливості, які впливають з економічних категорій.

На підставі проведеного аналізу понятійно-категорійного апарату можливо зробити наступні висновки, що інформаційне забезпечення міжрегіонального співробітництва та співпраці підприємств регіонів - це комплексне поняття, що містить два основоутворюючих напрями: інформаційне забезпечення та співробітництво між регіонами і підприємствами регіонів.

Інформація в сфері міжрегіонального співробітництва є інструментом управління, і, разом з тим, належить до його елементів. Тому така інформація використовується для розв'язання задач організаційно-економічного управління. В процесі її використання відстежується стан або визначаються напрями змін у розвитку міжрегіонального співробітництва та співпраці підприємств регіонів.

Питання інформаційної підтримки цих процесів до сьогодні окреслювалися несистемно й винятково в загальному вигляді. Окремі аспекти інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва розглядали І. Бабець, П. Беленький, В. Гарагонич, Є. Матвеев, Н. Мікула, А. Мокій, С. Товканець, Г. Товканець. Варто звернути на ґрунтовне дослідження львівських науковців П. Беленького, Н. Мікули та Є. Матвеева, у якому на засадах ринкової взаємодії розглядаються економічні аспекти інформаційного забезпечення. В інших працях інформаційна підтримка транскордонного співробітництва розглядається фрагментарно, як правило, лише в загальному вигляді [29, с.49].

Розглядаючи сутність інформаційного забезпечення в сучасній науці, слід зазначити, що у радянській і пострадянській науці та практиці поняття "інформаційне забезпечення" активно використовувалось у рамках реалізації концепції автоматизованих систем управління та у зв'язку з комп'ютерною обробкою інформації. Виділення його серед інших видів забезпечення дозволяло акцентувати увагу на особливостях забезпечення даними соціально-економічних процесів, які підлягали комп'ютеризації. У західній науці це поняття спеціально не виділялося. Найближчим до нього є термін "інформаційна підтримка" (information support), який, не є самостійним, а виступає більше пересічним елементом технологій управління.

Сьогодні зміст поняття "інформаційне забезпечення" істотно змінився. Його тлумачать набагато ширше і нерозривно пов'язують з ефективністю управління: недостовірні дані або їх недостатність можуть породжувати проблеми з прийняттям рішень, що позначається на якості управління в цілому. Позитивним є зростання розуміння важливості інформаційного забезпечення для управління.

Проте чіткого й однозначного розуміння змісту інформаційного забезпечення до сьогодні не існує. Чимало авторів, зазначаючи в заголовку своїх матеріалів "інформаційне забезпечення", в самому тексті підміняють його такими поняттями, як "інформація", "методи опрацювання інформації", "засоби масової інформації", "преса" тощо. Як правило, під інформаційним забезпеченням розуміють сукупність організаційно-технічних заходів або дій, спрямованих на розробку відомостей, достатніх або необхідних для прийняття управлінських рішень, звужуючи його лише до одного аспекту – організаційного. Саме це найбільша проблема інформаційного забезпечення.

Досліджуючи властивості інформаційного забезпечення державного управління, Г. Атаманчук виділяє три проблеми, пов'язані з ним: відомість слід відбирати з огляду на їх актуальність, необхідність і корисність для державно-управлінських явищ, відносин і процесів, тобто потрібна передусім управлінська інформація; науковий супровід управлінських даних. До інформації не можна підходити інтуїтивно, емоційно, імпульсивно. Розуміння, аналіз й осмислення даних вимагають серйозних наукових знань і досвіду; управління неможливе без зворотних зв'язків [30].

Отже, загалом, під *інформаційним забезпеченням* слід розуміти цілеспрямований процес розробки інформації, необхідної для ефективного управління системою.

Вагомий відбиток на сутність інформаційного забезпечення накладає те, що воно стосується управління діяльністю соціально-економічної системи. По-перше, розробка інформації представляє собою цілісний технологічний ланцюжок: збір, накопичення, збереження, створення нових даних у процесі опрацювання існуючих, їх поширення. По-друге, у системах відбувається одночасно безліч процесів. Крім основного, пов'язаного з виконанням системою своєї основної функції (функціонування), заради якої, власне, і створювалася система, обов'язково мають місце інші як загальносистемні, так і автономні процеси. Прикладом загальносистемних процесів може виступати виконання функцій життєзабезпечення і самозбереження, під якими розуміють дії, пов'язані з взаємодією із середовищем, що створюють умови комфортного існування, розвитку системи і захисту її від загрози знищення. Автономні процеси ініціюються окремими компонентами системи і мають на меті досягнення не загальних, а цілком конкретних, часто протилежних цілей.

Оскільки кожен процес потребує управління заради досягнення своїх цілей, то він ініціює відповідні процеси інформаційного забезпечення. Як наслідок, у системі одночасно формуються інформаційні потоки, які можуть протистояти, або доповнювати один одного. Отже, особливістю інформаційного забезпечення управління в соціально-економічних системах є те, що воно повинно враховувати суміжні інформаційні потоки.

Досліджуючи сутність інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва, слід зазначити, що деякі автори вважають, що роль інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва полягає у стимулюванні розвитку інформаційної інфраструктури прикордонних та транскордонних територій. Це передбачає створення правових, економічних, технічних умов для проведення ефективного інформаційного обміну між суб'єктами й учасниками транскордонного співробітництва, інформуванні бізнесових кіл та населення щодо питань транскордонного співробітництва та забезпечення зворотного зв'язку з ними [29, с.33]. Вони також визначають, що мова йде про роль інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва в економічній галузі, тобто в сфері ринкової взаємодії [там само, с.48].

"Дієвим чинником підвищення організованості ринку є впровадження відкритих систем інформаційного забезпечення учасників транскордонного співробітництва, що сприятиме формуванню віртуальних організаційних структур, для яких характерні переваги як зовнішньої (ринкової), так і внутрішньої (внутрішньофірмової) взаємодії і які дають можливість економити час і кошти на пошук партнерів та укладання угод" [31, с.282].

Більш доцільним видається розглядати зміст інформаційного забезпечення в ширшому контексті – передусім соціально-політичному, а вже потім економічному, екологічному, технічному і т. д. Щодо інфраструктури, то доречним було б вказати на створення соціальних умов транскордонного співробітництва, оскільки говорити про ефективну транскордонну співпрацю можна лише тоді, коли суспільство в цілому, а також його відповідні структури (державні та недержавні) зрозуміють необхідність та важливість такого співробітництва. Відтак, правові, економічні, екологічні та технічні умови здійснення ефективного інформаційного обміну між суб'єктами й учасниками співпраці стають своєрідними наслідками соціальних передумов. Щодо безпосереднього процесу здійснення інформування стосовно питань транскордонного співробітництва, то тут обов'язково необхідне інформування на рівні органів державної влади, які потребують адекватних відомостей як про процес транскордонної співпраці, так і про реакцію інших суб'єктів на неї та поточну ситуацію.

Якщо дивитися з позицій управління, то під **інформаційним забезпеченням міжрегіонального співробітництва та співпраці підприємств регіонів** слід розуміти цілеспрямовану діяльність зацікавлених суб'єктів, пов'язану зі збором, фіксацією, обробкою, накопиченням, зберіганням і використанням повідомлень і будь-яких інших інформаційних даних, необхідних для повноцінного й ефективного функціонування цих суб'єктів з метою реалізації функцій міжрегіональної співпраці. В цьому випадку інформаційне забезпечення може реалізуватись у формі державної інформаційної

політики з відповідного кола проблем. Сміслові навантаження комплексного поняття надає можливість чітко визначити коло завдань відносно сфери його застосування.

У теорії та практиці створення інформаційних систем виділяють три основних підходи: локальний, глобальний та системний. Суть локального підходу полягає у тому, що інформаційні системи створюються послідовним нарощуванням завдань, які розв'язуються на принципах використання сучасних комп'ютерних технологій. Він передбачає необмежений розвиток інформаційних систем, а тому кожен із них неможливо пізнати в цілому. Крім того, проект створення системи на предмет його повноти взагалі не розглядається та втрачається можливість науково обґрунтувати вибір і оцінити напрямки розвитку інформаційної системи, комплекс технічних засобів, а також побудувати її модель. До позитивних сторін цього підходу можна віднести: відносно швидку віддачу, наочність завдань, можливість розробки невеликими групами, відносно простоту керування створенням систем. До недоліків даного підходу можна віднести: неможливість забезпечення раціональної організації комплексу завдань, дублювання, постійну перебудову програм та організацію нових завдань, що призводить до дискредитації самої ідеї створення інформаційної системи. При глобальному підході спочатку розробляється проект повної, завершеної системи, а потім її впроваджують. Як правило, цей підхід призводить до морального старіння інформаційної системи або окремих її частин ще до впровадження, оскільки час розробки може перевищувати період оновлення технічних, програмних та інших засобів, використаних в процесі розробки.

Системний підхід до створення інформаційної системи – це комплексне вивчення економічного об'єкта як одного цілого з представленням його частин як цілеспрямованих систем і вивчення цих систем та взаємовідносин між ними. При системному підході економічний об'єкт розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів однієї складної динамічної системи, яка перебуває в стані постійних змін під впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, пов'язаних процесами перетворення вхідного набору інформаційних ресурсів в інші вихідні інформаційні ресурси. Системний підхід має такі принципи: кінцевої мети - абсолютний пріоритет кінцевої (головної) мети; єдності - розгляд системи як цілого, так і сукупності частин (елементів); цілісності - розгляд будь якої частини разом з її зв'язками з оточенням; модульної побудови - доцільно виділяти модулі в системі та розглядати її як сукупність модулів; ієрархії - доцільно вводити ієрархію частин (елементів) та їх ранжування; функціональності - спільний розгляд структури і функцій з пріоритетом функцій над структурою; розвитку - врахування змін системи, її здатність до розвитку, розширення, заміни частин, нагромадження інформації; децентралізації - поєднання рішень, які приймаються, та керування централізацією і децентралізацією; невизначеність - врахування невизначеностей та випадковостей у системі.

Характерними ознаками системного підходу є: одночасне охоплення проектуванням великої кількості задач; максимальна типізація та стандартизація рішень; багатоаспектне уявлення про структуру інформаційної системи як про систему, що складається з декількох компонентів, та відносна автономна їх розробка; ключова роль баз даних; локальне впровадження та збільшення функціональних задач. Задачею системного підходу до створення інформаційної системи є розробка всієї сукупності методологічних і соціально-економічних засобів обстеження систем різного типу. У методологічному відношенні системний підхід базується на ідеях цілісності, цілеспрямованості, організованості об'єктів, що вивчаються, їх внутрішній активності та динамізмі.

Безліч різновидів існуючих інформаційних систем, незалежно від архітектури і сфери їх застосування містять один й той же набір складових компонентів: функціональні, системи обробки даних, організаційні [32]. Так, функціональна компонента містить функціональні підсистеми, функціональні задачі, моделі й алгоритми. Компоненти системи обробки даних складаються із інформаційного забезпечення, програмного забезпечення, технічного забезпечення, правового (ліцензійного) забезпечення. Організаційна компонента складається з організаційної структури управління, кваліфікованого персоналу.

Практика створення інформаційних систем свідчить про те, що вибір і обґрунтування комплексу функціональних завдань – одна з найважливіших проблем їх створення. Аналіз наукової літератури свідчить, що постановка та практична реалізація функціональних задач в умовах інформаційних систем багатоваріантна і може бути реалізована різними методами, математичними моделями й алгоритмами. Проте, практично всі системи обробки, накопичення, збереження та передачі даних містять однаковий набір складових: програмне, технічне, правове та організаційне забезпечення. При цьому, багато науковців приділяють увагу проблемі формування самої бази даних: відбір показників, їх релевантність, можливості співставлення з зарубіжними аналогами, якість наповнення, інформаційна навантаженість, термін актуальності [8-11].

Розвиток інформаційних технологій нерозривно пов'язаний з розвитком інформаційних систем, які використовуються для розв'язання економічних, соціально-політичних, суспільно-визначальних завдань. При цьому завданнями інформаційних систем є розробка інформації, яка потрібна для забезпечення ефективного управління процесом реалізації поставлених завдань всіма своїми ресурсами, створення технічного інформаційного середовища. Аналіз сучасних підходів до створення і ефективної роботи інформаційних систем показав, що більшість науковців притаманні до функціонально-цільового підходу, який базується на наступному алгоритмі (рис.1).

При побудові даного алгоритму використано принцип компліментарності, суть якого полягає у властивостях двох структур відповідати один одному особливим способом, що забезпечує стійкий зв'язок етапів формування інформаційної системи із функціонально-цільовим підходом. Так, на етапах виявлення інформаційних потреб та відбору джерел інформації аналізується сфера впровадження інформаційної системи, визначаються мета її створення, основні завдання та методи їх реалізації, окреслюється перелік існуючих та можливих джерел необхідної інформації, формуються стійкі причинно-послідовні зв'язки.

Наступні етапи – збір і технічна обробка інформації, характеризуються наявністю і можливістю технічного забезпечення інформаційної системи. Проблеми сучасного стану розвитку інформаційних систем безпосередньо полягають у сфері технічного забезпечення, яке невід'ємно пов'язано із фінансовими можливостями. Тобто, ці етапи є найбільш витратними і завжди потребує ретельної підготовки та економічного обґрунтування.

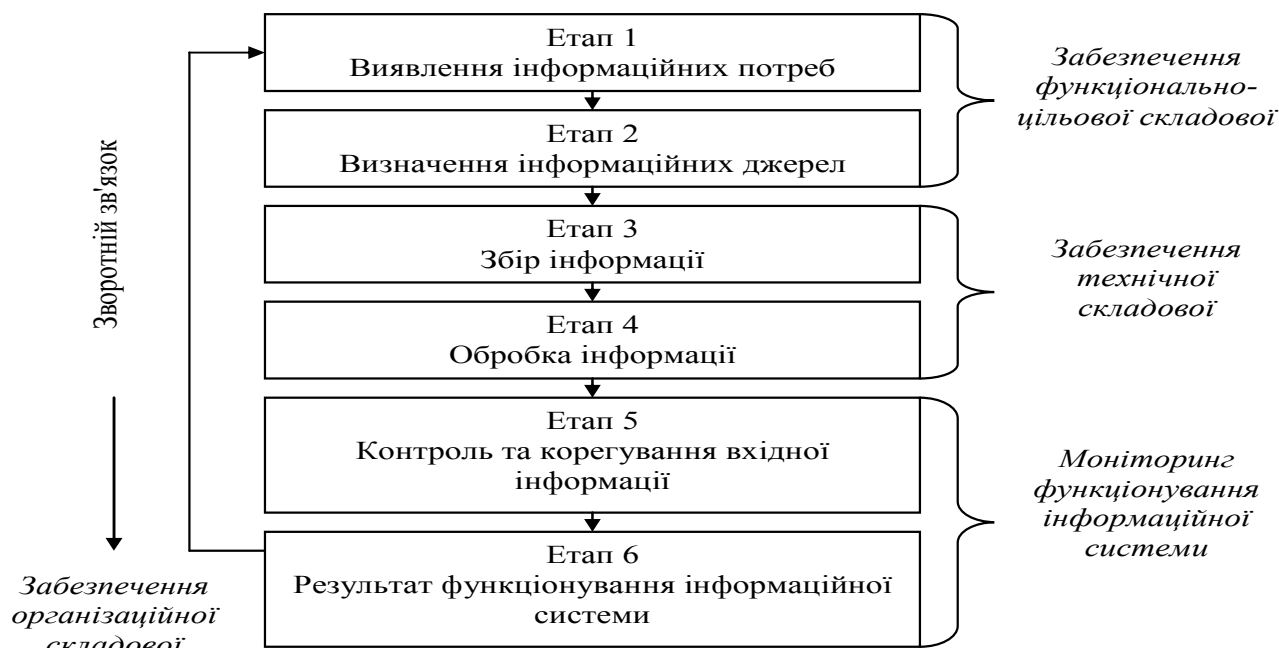

Рис. 1.1. Алгоритм формування та функціонування інформаційної системи [33-35]

Останні два блоки алгоритму складаються із необхідності, на наш погляд, здійснення контролю і корекції так званої вхідної інформації, а також моніторингу оцінки результатів функціонування інформаційної системи. Це дозволить ефективно здійснювати контроль та відповідну корекцію інформаційних потоків у зв'язку із соціально-політичними та економічними умовами функціонування інформаційної системи, необхідністю моніторингу результатів її діяльності та оцінки альтернативних рішень і дій у відповідності до головних завдань розвитку регіонів і країни у цілому.

Подальші кроки складаються з організації використання інформації, надання її споживачам або передачі в іншу систему, розробка вихідної інформації та налагодження зворотного зв'язку. Цей процес повинен відбуватися у тісному зв'язку із організаційним забезпеченням інформаційної системи.

В результаті дослідження щодо формування інформаційно-аналітичної системи міжрегіонального співробітництва можна зробити наступні висновки:

По-перше, на підставі проведеного аналізу понятійно-категорійного апарату можливо зробити наступні висновки, що інформаційне забезпечення міжрегіонального співробітництва - це комплексне поняття, що містить два основоутворюючих напрями: інформаційне забезпечення та співробітництво між регіонами.

По-друге, на снові узагальнення наукових підходів визначено сутність інформаційного забезпечення міжрегіонального співробітництва, під яким слід розуміти цілеспрямовану діяльність зацікавлених суб'єктів, пов'язану зі збором, фіксацією, обробкою, накопиченням, зберіганням і використанням повідомлень і будь-яких інших інформаційних даних, необхідних для повноцінного й ефективного функціонування цих суб'єктів з метою реалізації функцій міжрегіональної співпраці.

По-третє, запропоновано алгоритм формування та функціонування інформаційної системи, при побудові якого використано принцип компліментарності, суть якого полягає у властивостях двох структур відповідати один одному особливим способом, що забезпечує стійкий зв'язок етапів формування інформаційної системи із функціонально-цільовим підходом. Використання даного алгоритму дозволить ефективно здійснювати контроль та відповідну корекцію інформаційних потоків у зв'язку із соціально-політичними та економічними умовами функціонування інформаційної системи, необхідністю моніторингу результатів її діяльності та оцінки альтернативних рішень і дій у відповідності до головних завдань розвитку регіонів і країни у цілому.

References:

1. Mitko A.M., Yuskiv B.M., Karpchuk N.P. (2013) *Information cross-border supporting cooperation of Ukraine: theoretical aspects*. Edited by E. B. Tikhomirova, A. M. Mitko. Lutsk: The Tower- Druk, 2013. – 268 p.
2. Ponomarenko V. S., Zolotareva I. O., Butova R. K. (2011) *Information systems in modern business*. Kharkiv: Look. HNEU 2011. 484 p.
3. Pinchuk N. S., Galysinskiy G. P., Orlenko N. S. (2001) *Information systems and technologies in marketing*. Kyiv KNEU, 2001. 296 p.
4. Lokshina S. M. (1988) *Desk dictionary of foreign words*. 10th ed., stereotype-edition. Moscow: "Russian language", 1988. – 630 p.
5. Nechaeva I. V. (2007) *Dictionary of foreign words: 4000 words*. – Moscow, AST, 2007. 538 p.
6. Yakovenko V. Y. (2015) *Information resources*. Donetsk, DonNU. 2005. 202 p.
7. Shchedrin A. N. (2003) *Electronic information resources in the information economy*. Donetsk, IEP, 2003. 231 p.
8. Vinnarik L. S. (2004) *Informatization in the social aspect of the society transformation*. Donetsk: IEP of NAS of Ukraine, 2004. 272 p.
9. Denisov Y. D. (1994) *Information resources in the Japanese economy*. Moscow, Nauka, 1994. 205 p.
10. Larin M. V. (2002) *Management of documentation in organizations*. Moscow, Nauchnaya kniga, 2002. 188 p.

11. Vinnarik L. S. (2003) *Information economy: formation, development, problem*. Donetsk: IEP of NAS of Ukraine, 2003. – 311p.
12. Osaulenko A.G., Novikova O.F., Vlasenko N.S., Kalacheva I.V. (2004) *Informative providing of the state and region- social department*. Kyiv, Donetsk, 2004. 656 p.
13. Strelets I.A. (2009) *New economy and information technologies*. Moscow, Examen, 2009. 254p.
14. Report № 2 to the European outline Convention on cross - border cooperation between territorial communities or authorities, concerning the interregional cooperation. 5.05.1998. Strasbourg.
15. Stechenko D. M. (2006) *Distribution of productive forces and regional studies*. Kyiv, Vicar, 2006. 396 p.
16. Mikula N. (2003) *Euroregions: experiences and prospects*. Lviv: IRD, NAS of Ukraine, 2003. P. 11.
17. About cross-border cooperation: [Law of Ukraine], 1861-IV dated 24 June 2004. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>. – Editorial from 02.12.2012
18. Kish E. *The problems of cross-border cooperation between Ukraine and the European Union. Ukrainian centre of political management*. Available at: <http://www.politik.org.ua/vid>
19. Budkin V. S. (1993) The cross-border cooperation in the adaptation of Ukrainian economy to the European economic space. *Problems of cooperation of frontier territories of Ukraine and Poland*. Bul. №3. Warsaw–Kiev. 1993. P. 169-179.
20. Mitkov A. M., Uskov.B M., Karpchuk N. P. (2013) *Information supporting of cross-border cooperation of Ukraine: theoretical aspects*. Edited by E.B. Tikhomirova, A. M. Mitkov. Lutsk: The Tower-Druk, 2013. – 268 p.
21. Dergachev V.A. (2002) *Geo-Economics (modern geopolitics): textbook for universities*. Kiev: VIRAR, 2002. – 512 p.
22. Tereshenko T.V. (2005) *Scientifically-methodical bases of cross-border cooperation development*: author. dis. ... C. E. S.: spec. 08.10.01 “distribution of productive forces and regional Economics. – Kyiv, 2005. 20 p.
23. Petrenko S.A. (2001) *Cross-Border cooperation in the context of the European integration course of Ukraine*: spec. 08.05.01 “World economy and international economic relations: autoreferat of dissertation. Kyiv., 2001. 17 p.
24. Mamonova V.V. (2009) *Regional development. Interregional and cross – border collaboration*. Edited by M. Bojcuna, Y. Mudry, O. Rudika. Kyiv. “Master”, 2009. 96 p.
25. Ponomarenko V.S., Zolotareva I.O., Butova R.K. (2011) *Information systems in modern business*. Kharkiv, HNEU 2011. 336 p.
26. *Encyclopedic dictionary* / Edited by A. M. Prokhorov; A. A. Gusev, Ed. 4-th. Moscow: Sov.encyclopedia, 1987. 1600 p.
27. Ponomarenko V. S. (2002) *Information systems and technologies in economic*. Kyiv, Publishing center "Academy", 2002. 542 p.
28. Pisarevskay, T. A. (2000) *Information systems and technologies in workforce management*. 2-nd., revised and enlarged. Kyiv, KNEU, 2000. 279 p.
29. Belenkiy P. Y., Mikula N.A., Matveev E.E. (2005) *Competition in cross-border markets*. Lviv: Institute for regional studies of NAS of Ukraine, 2005. P. 49.
30. Atamanchuk G. Informational support of public administration Available at: <http://www.nashavlast.ru/archive/2006//02/index.htm>[02-10-2013
31. Tovkanetz S.A. (2010) Informative providing of international business successful business within cross-border cooperation. *Actual problems of economy*. 2010. No 10 (112). P. 282.
32. *The structure of the first warehouse information systems*. Available at: http://pidruchniki.com/15970122/bankivska_sprava/struktura_sklad_informatsiynoyi_sistemi
33. Luchanskya V.V. Informational model as the basic scheme of regional structuring consumption. Available at: ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2238/1/Luchanska.doc
34. *Information systems*. Available at: http://pidruchniki.com/19610926/informatika/tipova_struktura_sklad_informatsiynih_sistem
35. *The principle of complementarity: the essence of the concept and basic principles*. Available at: fb.ru/article/59423/printsip-komplementarnosti

Regional Problems of International Tourism Development

Svetlana V. Tarabanovskaya

Lugansk National University named after T. Shevchenko, Ukraine

e-mail: sveta160668@mail.ru

Abstract: The article is devoted to studying the regional aspects of international tourism development, the approaches to the tourism activities regionalization on the basis of international experience in managing development of tourist areas, urgent problems of tourism development management in Ukraine. The tourism development market in Ukraine and Russia is analyzed. The attention to the increasing role of international tourism in the integration of tourist regions, to the necessity for modernization of tourism and recreation infrastructure in accordance with the criteria of sustainable tourism development was drawn.

Keywords: international tourism, management of the tourism development, the region, international integration, sustainable development.

Modern international tourism is largely decentralized and integrated into the economy thanks to the mobility and diversity of the tourist's needs, goods and services relating to tourism demand. At the same time tourism is an activity that in various ways affects on the society and has a significant impact on social, cultural and economic life. More than a matter of habit or a heterogeneous set of economic activities tourism has become a determining factor in lives of millions people; it is the best vehicle for direct interaction and discovery; it is an ideal basis for closer unity to ensure peace and understanding between peoples in order to ensure peace and understanding between peoples.

Practice has proved the regional tourism, has an impact on many different aspects of life – people employment, regional development, education, environment, consumer protection, health, safety, culture, new technologies, transport, finance and taxation. Tourism is considered the world's largest growing industry with no signs of slowing down in the 21st century and makes a major contribution to the industrialization of the intangible service sector in the economy. Over the past decade according to the experts, tourism has significantly changed and will continue to change and develop in the future.

It is expected that in the future it will be developed the following trends of international tourism: tourism will be more focused on special interests: flexibility and individuality will be the key technologies service; the intensity of travel in subsequent years will increase; tourists will use the vacation more than once a year; the number of tourists in the older and younger age will steadily increase; such activities will be more demanded that focus on the ecology and culture; the development of tourism without borders will increase substantially the need for transport logistics and global information systems.

The purpose of this paper is to examine the international experience of state regulation tourist activity and to identify possible areas of enhanced regional policy in the international tourism sphere. To achieve this goal it is necessary to solve such problems. Firstly to identify the existing conditions to ensure the integration of the Ukrainian regional tourist product in the international tourism market. Secondly to identify the factors influencing on effectiveness of the international tourism development strategy implementation in the regions of Ukraine.

The issues of upgrading the general infrastructure have the particular importance for sustainable development of international tourism in the regions. Tourism activity largely depends on the authorities, for example, a tour operator that provides travel services cannot keep their customers only with the quality of the services, it needs to take into account the quality of infrastructure (transport links), the beauty of the place, the quality of the natural and social environment and the level of other services provided in the particular area. All these factors cannot control only one sector of the tourism industry.

The experience of various countries shows that the success of tourism development depends on how this branch of the economy is perceived on the state level, how it is supported by the state. Any civilized

state in order to obtain from the tourism industry revenue in the budget needs to invest in the exploration of their territories for the evaluation of the tourist potential, training programs for the development of tourist industry, necessary infrastructure projects resort areas and tourist centers, information provision and advertising direction. Experts believe that the business sector will never be able to cover the needs for large investments for the development of resort, hotel and other tourism enterprises as the main elements of the tourist infrastructure and is unable to perform on the separate functions of the National Tourist Administration. In this regard in many European countries the organizations are established and subordinate, as a rule, to the ministries and are involved in the development of national programs for the tourism development. They open and contain the offices for tourism in other countries, develop the attracting tourists programs and provide the flow of tourism information.

It should be marked that the specificity of tourism associated with the international character and a broad range of partnerships that have to engage individuals or otherwise participating in the organization of leisure travel. The diversity of these relationships entails a certain complexity of legal regulation. In any state the relationships of parties in the scheme: "tourist - travel agency", "tourist - state", "travel agency - state", are governed by the relevant tourism legislation. Depending on the degree of market transformations in the state and at a greater approximation to the concept of legal state, tourism legislation becomes more detailed and complete. Ideally every element of the parties' relationship needs to be covered. Analysis of international experience shows that there are several approaches to models of tourism state regulation. So, in some countries with developed market economy the state regulation is absent and the market participants make operational control by themselves. In the countries where the state regulation of the tourist services market are, two models implemented: either created by special state authorities, or regulation is carried out by a multidisciplinary bodies [1].

In Israel, for example, operates the tourism Ministry whose budget had reached \$150 million. These funds are used for financing nationwide tourist activities related to information, presentation, exhibition activities around the world, at conferences, organization consulting services, publication of brochures and promotional materials. In uniting Europe the EU Directive on the content of tourist services and tourist product as a whole was adopted. For protection the consumer laws in the EU Directive the content of the contracts between the travel Agency and the tourist were consistent in one unit and the conditions, the mutual rights, duties and guarantees were discussed [1].

At the present stage of international travel development market, due attention to the tourism in Ukraine is given that is evidenced by the adoption of a special Law of Ukraine "On tourism" and nearly a dozen amendments. This Law defines the general legal, organizational, environmental and socio-economic framework for the implementation of the Ukraine state policy in the field of tourism. One of the priority directions of economy development is a culture and it declares the creation of favorable conditions for tourist activity. At the same time the modern development of tourism in Ukraine is characterized by the deep contradictions in its organizational structure, the direction of development, the status of qualitative and quantitative characteristics. On the one hand the state of domestic tourism development in Ukraine is associated with a sharp fall in the earlier volumes of tourist services, the reduction of the material base in the sphere of social tourism and a significant mismatch between the needs of the population in quality sanatorium therapy. On the other hand there are high rates of accommodation facilities construction that meet the highest international standards, development of small hotels, a significant increase in the volume of outbound tourism, the growth of entrepreneurial activity in the sphere of recreation and tourism in industrial and southern regions of Ukraine.

Regional development of the black sea tourist-recreational territories of Ukraine has specific features based on the geographical location (coastal zone of the World Ocean), extensive use of natural resources and spaces of the marine environment, its increased vulnerability with a special role of maritime transportation and cross-boundary cooperation in the economy. That is the mechanism considering of regions development, it is necessary to understand not only the actions or the effect but also the development of individual

concepts of typology and specialization of tourism in the region. Ukrainian scientists believe that to ensure the integration of the Ukrainian regional tourist product in the international tourism market it is necessary to strengthen the role of the state in the sphere of tourism infrastructure modernization. First of all it should be done through the formation of an effective model of cooperation between government, business and community-based program of the "green economy" [3].

Studies show that over the past decades tourism has demonstrated continuous growth and deepening diversification to become one of the leading, fastest growing sectors of the world economy. Among regions the highest results were reached by Asia and the Pacific (+7%), and among subregions the list of the best regions lead by South East Asia, North Africa (+9% each), Central and Eastern Europe (+8%). The highest growth in tourist spending abroad among the ten leading regional markets belong to the emerging market economies – China (+42%) and Russia (+31%). In Europe despite the economic crisis expenditure on international tourism has increased in Germany by 3%, UK 5%. In the Americas region both in the U.S.A. and Canada this figure rose to 7% [4].

Studies of the domestic tourist dynamics market of Russia show that about 96, 4 million citizens of the Russian Federation made a tourist trip through Russia in 2013 which is 2.5% more than in 2012. The expenses of tourists for trips to Russia in 2014 amounted to 21.1 billion dollars. According to the forecast of experts the growth of domestic tourism to 2016 could reach 4.3%, and expenditure of travelers will increase by 4%. Movement in the country is the main item of tourist's expenditure who do not travelling abroad. In 2013 these costs amounted to 39% from the total expenditures of travelers. The number of Russians annually taking vocation is increased from 71.7 million in 2007 to 80.7 million in 2013. In 2013 the online sales of tourist services in Russia reached 4.9 billion dollars from which 49% was for ordering tickets, 25% on booking rooms in hotels, 14% on rail tickets, and the rest were spent for the tours. According to forecasts the growth of tourist services sales via the Internet will be much more dynamic than traditional point of sale and will be at least 27% in subsequent years [5]. Experts also marked that a promising direction of domestic tourism will soon become cruise tourism on the rivers of Russia and the Black sea.

Ukraine currently has a diverse portfolio of assets and favorable factors for the development of regional tourism: attractive landscapes, historical, natural and cultural monuments of world importance in the tourist centers on the coast, sea and mountain resorts of the Crimea and the Carpathians, the coastal tourist areas of the Black and Azov seas. However tourism and recreation infrastructure in the regions of Ukraine still does not meet modern international standards of tourist services. In our view the strategy of regional tourism development should combine the increasingly such forms of tourism in which the prudent use of nonrenewable natural resources or ensure the security of the environment vulnerable sections and cluster mechanisms of entrepreneurial initiatives development.

In this regard it is worth considering the experience of tourist business organization and clustering in the Azov and Black sea coast of Russia. Between the tour operators there are the suppliers of resources, goods and services, supporting the firms develop different economic relations which are within the scope of formal and informal meetings; legal contractual relations between firms; the creation of associations, partnerships and self-regulatory organizations. The processes of internal structural and interregional integration are happening. The main objectives of interaction are the lobbying, the dialogue with the authorities, and the solution of common problems and implementation of joint projects should be done. In the region constantly held the international scientific-practical conferences, symposiums. Department of complex resorts development, tourism of Krasnodar region, the Committee on the questions of sanatorium-resort complex and tourism are holding the exhibitions-presentation of Krasnodar region. These facts are speaking about the increasing closeness of economic relations between the active organizations in tourism since the implementation of joint projects requires a high degree of trust between partners, exchange of experience and information, coordination of activities, etc. All this suggests that in the region there are not disparate enterprises of tourism but the group of geographically interrelated companies, complementary to each other [7].

Thus the effectiveness of the development recreation strategy and tourism in the regions of Ukraine is determined primarily by the orientation of the target investment projects for the modernization of tourist and recreational infrastructure, the formation of new jobs, particularly for the new directions of international tourist business. The development of recreation and tourism on the basis of cluster models and interregional integration causes the output of tourist regions to the international markets.

References:

1. State regulation of tourism. Available at: <http://www.tourvest.ru/articles/article0009/>.
2. The tourist sector in the German economy feels comfortable. Available at: <http://tonkosti.ru/>.
3. Nezdoiminov S.G., Andryeyeva N.M. (2014) Conceptual approaches to "green regionalism" as an ecological imperative of recreation and tourism in Ukraine. *Regional economy. Science-practical magazine*, Lviv: Institute of regional researches National Academy of Sciences of Ukraine, 2014, №. 2 (64). P.80-88 (in ukrainian).
4. *The continued strong growth of international tourism in 2013*. Available at: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2013-01-29/>.
5. *Russian domestic tourist arrivals in 2013 exceeded 96 million people*. Available at: <http://global-port.ru/ru/news/>.
6. *Ukraine. Tourism*. Available at: <http://www.east-invest.eu/en/Investment-Promotion/ukraine-2/UA-Tourism>.
7. Morozova Y.Y. (2013) Formation of tourism and recreation cluster of Krasnodar Region. *Russian Entrepreneurship*. 2013, №5. Issue 1 (183). P. 191-196 (in russian). Available at: <http://www.creativeeconomy.ru/articles/11714>.

Law Enforcement Agencies and Telecommunications Service Providers Collaboration in Executing Requests for Interception of Private Communications: European Union Regulation Practice as a Lesson for Ukraine

Serge V. Yeskov

Centre for European Reforms Studies, Grand Duchy of Luxembourg
e-mail: cers@email.lu

Abstract: article is devoted to the relations between law enforcement agencies and telecommunications service providers about executing requests for interception of private communications. The Council of the European Union regulation practice about this activity and domestic Ukrainian experience in this field are analyzed. Resolution on the lawful interception of telecommunications (1995), Resolution on law enforcement operational needs with respect to public telecommunication networks and services (2001), Directive concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (2002) are investigated. The main goal of this study is to determine general directions of improvement of Ukrainian regulatory system for telecommunications interception, as well as in other countries.

Keywords: interception of private communications; privacy in the electronic communications sector; confidentiality of communications; covert investigative (detective) actions; surveillance of telecommunication services.

Останні події у зовнішній політиці України є чіткими ознаками тяжіння до колективних структур безпеки, економічного та правового простору європейського співтовариства. Зрозуміло, що крім низки нових можливостей процес інтеграції та поглиблення співпраці передбачатиме й зворотній бік – неминучість реформування й гармонізації положень національного законодавства з певними загальноприйнятими в європейській спільноті еталонами. Це свідчить на користь того, що проблема відповідності вітчизняного досвіду регламентації втручання у приватне спілкування європейським стандартам має безпосередній зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями, є своєчасною, злободенною та актуальною. Варто відзначити, що важливість та відповідність потребам сучасності досліджуваної тематики розділяється багатьма вітчизняними науковцями. Її розробці присвятили свої праці В.П. Кононенко, Я.Ю. Конюшенко, В.Т. Маляренко, В.В. Назаров, Ю.Ю. Орлов, П.П. Підюков, М.А. Погорецький, Д.Б. Сергеева, В.О. Серьогін, Н.С. Стефанів, В.Г. Уваров та інші вчені. У той же час, у спеціальній літературі основна увага, як правило, приділялась дослідженню прецедентної практики Європейського суду з прав людини, тоді як позиція інших інституцій знаходила відображення лише в поодиноких дослідженнях.

Зважаючи на цю обставину, в якості мети презентованої публікації оберемо висвітлення нормотворчої практики Ради Європейського Союзу (далі – Рада ЄС) в контексті регулювання відносин між правоохоронними органами та провайдерами телекомунікаційних послуг щодо виконання запитів на втручання у приватне спілкування, а також порівняння вітчизняного досвіду з цією практикою.

Починаючи з середини 90-х років минулого століття Рада ЄС час від часу зверталася до питань захисту прав на приватність в контексті розвитку новітніх технологій. Базовими нормативними документами, які дають змогу ознайомитися зі стандартами Ради ЄС щодо регулювання відносин між правоохоронними органами та провайдерами телекомунікаційних послуг щодо виконання запитів на втручання у приватне спілкування, є Резолюція Ради ЄС від 17 січня 1995 року «Про законне перехоплення телекомунікацій», Резолюція Ради ЄС від 20 червня 2001 року «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг» та Директива № 2002/58/ЄС Європейського Парламенту й Ради ЄС від 15 грудня 1997 року «Про обробку персональних даних і захист конфіденційності в секторі електронних засобів зв'язку».

Якщо розглядати вказані документи у хронологічному порядку, то перший з них, Резолюція Ради Європейського союзу від 17 січня 1995 року «Про законне перехоплення телекомунікацій» [1, рр. 1-6], присвячений унормуванню можливості національних правоохоронних органів проведення перехоплення телекомунікацій, містить стисле викладення пропозицій компетентних правоохоронних органів для технічної реалізації санкціонованого законом перехоплення в сучасних телекомунікаційних системах.

Необхідність у прийнятті цього документа виникла через потребу одноманітного врегулювання відносин між правоохоронними органами, уповноваженими на перехоплення, та провайдерами відповідних послуг, внаслідок чого Рада ЄС закликала уряди держав-членів погодити це питання на рівні міністрів, відповідальних за телекомунікації, міністрів юстиції і внутрішніх справ.

Інакше кажучи, метою цієї резолюції є забезпечення необхідної платформи для взаємодії постачальників телекомунікаційних послуг та правоохоронних органів щодо виконання оперативних запитів на перехоплення інформації. Так, відповідно до положень вказаної резолюції та з урахуванням норм національного законодавства держав-членів ЄС, правоохоронні органи з метою належного виконання завдань, що ставляться перед ними, потребують та мають отримати доступ: 1) до всіх видів телекомунікацій, у тому числі у випадках, коли контрольований об'єкт перехоплення може використовувати функції для переведення дзвінків на інші телекомунікаційні послуги чи термінальне обладнання, включаючи дзвінки, що перетинають більш ніж одну мережу (наприклад, у роумінгу) або обробляються більш ніж одним оператором мережі (постачальником послуг); 2) до інформації про зв'язок (у тому числі в режимі реального часу), зокрема: а) про сигнал щодо стану готовності доступу; б) для вихідного з'єднання - про номер сторони, з якою зв'язуються, навіть якщо зв'язок не було встановлено; в) для вхідного з'єднання - про номер сторони, яка зв'язується, навіть якщо зв'язок не було встановлено; г) про всі сигнали, що були надходили від об'єктом спостереження, включаючи сигнали після з'єднання, видані для активації функцій, таких як конференц-зв'язок та передача зв'язку; д) про початок, кінець та тривалість з'єднання; е) про фактичне місце призначення та проміжний абонентський номер у разі, якщо зв'язок був переадресований; 3) до інформації про якомога точніше географічне місцезнаходження, відоме для відповідної телекомунікаційної мережі; 4) до відомостей про особливі послуги, які використовуються контрольованим об'єктом перехоплення, та технічних параметрів для цих видів зв'язку.

Також, відповідно до вказаної резолюції, оператори мережі (постачальники послуг) мають забезпечити правоохоронним органам можливість користуватися одним або декількома інтерфейсами, звідки зміст сигналів, що перехоплюються, може бути переданий на контрольні пункти правоохоронних органів.

У разі ж, якщо оператори мережі (постачальники послуг) застосовують кодування, архівацію чи шифрування телекомунікаційного трафіку, правоохоронним органам надаються перехоплені відомості в незашифрованому вигляді.

В залежності від рівня поінформованості правоохоронних органів, оператори мережі (постачальники послуг) на їх вимогу зобов'язані повідомляти: а) особу контрольованого за допомогою перехоплення об'єкта, сервісний номер чи інший розпізнавальний ідентифікатор; б) інформацію щодо послуг та функцій телекомунікаційної системи, що використовуються контрольованим об'єктом перехоплення та постачаються йому; в) інформацію щодо технічних параметрів передачі на контрольні пункти правоохоронних органів [1].

Базовими умовами здійснення перехоплень інформації в телекомунікаційних мережах, які технічно та організаційно забезпечуються операторами (постачальниками послуг), є: 1) утаємниченість цього процесу від об'єкту перехоплення та від будь-якої іншої сторонньої особи, та збереження зовнішніх ознак незмінності умов функціонування телекомунікаційного обладнання в цілому; 2) захищеність та конфіденційність інформації, яка має відношення до перехоплення, кількості цих перехоплень, недопустимість її несанкціонованого та неналежного використання;

3) адресність, тобто трансляція перехоплених відомостей лише компетентному органу, визначеному в дозволі на перехоплення; 4) оперативність, яка передбачає швидкість реакції операторів мережі (постачальників послуг) на законні вимоги правоохоронних органів; 5) можливість трансляції декількох одночасних перехоплень. Множинні перехоплення можуть вимагатися для забезпечення можливості проведення спостережень більш ніж одним правоохоронним органом в умовах захищеності відомостей про те, які саме органи здійснюють перехоплення, та конфіденційності розслідувань; 6) надійність та якість перехоплення, яка має дорівнювати надійності послуг, що надаються контрольованому об'єкту, та відповідність стандартам якості функціонування, встановлених для певної послуги або виду зв'язку.

Постулат щодо важливості отримання негласного доступу до телекомунікацій з метою ефективної протидії злочинності, для розкриття тяжких злочинів та переслідування злочинців, розвинуто й в іншому документі Ради ЄС – Резолюції «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг» [2, pp. 89-93]. Підтвердивши в черговий раз потребу в дотриманні прав осіб на таємницю зв'язку при проведенні заходів щодо перехоплення телекомунікацій, Рада ЄС у зазначеній резолюції звернула увагу на значне розповсюдження негативних явищ в частині використання злочинцями новітніх телекомунікаційних технологій з метою досягнення протиправних цілей та отримання певних переваг, наданих можливостями телекомунікаційних систем, як з метою уникнення затримання, так і для скоєння злочинів. Зазначивши, що попередню резолюцію з цих питань («Про законне перехоплення телекомунікацій») було прийнято ще в той час, коли в телекомунікаційній сфері превалювала комутація каналів (а не комутація пакетів – більш сучасний спосіб комутації, коли по одній фізичній лінії зв'язку можуть обмінюватися даними багатьох вузлів), Рада ЄС у резолюції «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг (ENFOPOL)» закріпила низку пояснень й уточнень з урахуванням науково-технічного процесу в цій галузі. У цьому контексті наводяться такі стандарти, протоколи, мережі та послуги, як, наприклад, PSTN, ISDN (цифрова мережа інтегрованих послуг), GPRS, UMTS (універсальна система мобільних телекомунікацій), xDSL, TETRA (транс'європейський стандарт радіозв'язку з автоматичним розподілом каналів), GSM, CDMA, IS-41, AMPS, S-PCS (персональна супутникова система зв'язку) тощо. У принципі, за своїм внутрішнім змістом, резолюція Ради ЄС «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг (ENFOPOL)» є коментарем до попередніх рішень Ради ЄС з питань перехоплення телекомунікацій [2].

Значний інтерес у дослідженні концептуальних засад регламентації втручання у приватне спілкування становить також Директива № 2002/58/ЄС стосовно обробки персональних даних та захисту права на недоторканість особистого життя в сфері електронних комунікацій, прийнята Радою ЄС спільно з Європейським Парламентом. Метою вказаної директиви проголошено гармонізацію положень національного законодавства щодо гарантій відповідного рівня захисту основних прав і свобод, і, зокрема, права на приватне життя і конфіденційність інформації про приватне життя у зв'язку з обробкою персональних даних у сфері електронних комунікацій, і для забезпечення вільного руху таких даних, вільного пересування обладнання для електронного зв'язку та послуг електронного зв'язку. Закріпивши принцип конфіденційності комунікацій та встановивши заборону несанкціонованого прослуховування, підключення, зберігання, будь-яких інших форм перехоплення або стеження за повідомленнями або даними трафіку, директивою допускається обмеження прав людини, у тому числі зберігання персональних даних протягом певного періоду, якщо таке обмеження є необхідною, відповідною і пропорційною мірою в рамках демократичного суспільства для здійснення захисту національної безпеки, оборони та громадської безпеки, запобігання, розслідування, виявлення і переслідування злочинних дій або несанкціонованого використання системи електронного зв'язку [3, pp. 37-47].

Розглядаючи у світлі вищенаведених резолюцій вітчизняний досвід законодавчого захисту приватності та регламентації втручання у приватне спілкування, слід, на нашу думку, запропонувати певні висновки і зауважити наступне. Досвід регламентації взаємовідносин між провайдерами телекомунікаційних мереж та правоохоронними органами може бути корисним прикладом для України, оскільки прозорість та деталізація, з якими підійшли до регулювання такої делікатної справи як втручання у приватне спілкування, потребують уваги та гідні запозичення.

Приклад для порівняння: будь-які питання втручання у приватне спілкування або організаційні нюанси співпраці у цьому процесі з провайдерами телекомунікаційних послуг відсутні як у «Правилах здійснення діяльності у сфері телекомунікацій (діяльність з надання послуг доступу до Інтернет)», затверджені рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації № 803 від 10 грудня 2013 р., так й у «Порядку здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій», затвердженому рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації № 649 від 13 грудня 2012 р. У «Правилах надання та отримання телекомунікаційних послуг», затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 295 від 11 квітня 2012 р. містяться лише загальні згадки про потребу охорони таємниці телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передається технічними засобами телекомунікацій, а також заборону зняття інформації з телекомунікаційних мереж, крім випадків, встановлених законом. Навряд чи такий підхід відповідає інтересам громадян як користувачів телекомунікаційних послуг та інтересам суб'єктів господарювання, які ці послуги надають.

Окремі фрагментарні спроби регулювання окремих аспектів втручання у приватне спілкування здійснені в «Порядку взаємодії між СБ України та Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України при організації проведення сертифікації технічних засобів телекомунікацій на відповідність вимогам нормативних документів до технічних засобів для здійснення уповноваженими органами оперативно-розшукових заходів у телекомунікаційних мережах загального користування України», проте, як можна впевнитися з вищенаведеного досвіду, цього явно недостатньо. Це, на нашу думку, вимагає подальшої уваги науковців до проблеми вдосконалення національного законодавства, яке стосується захисту права на приватність спілкування та можливостей його обмеження, у контексті міжнародних стандартів. Основними перспективними напрямками наукових пошуків та епіцентрами прикладання творчих зусиль, можуть бути, на нашу думку: детальна регламентація взаємовідносин провайдерів телекомунікаційних послуг та правоохоронних відомств, а також запровадження ефективного парламентського контролю у сфері негласних обмежень прав людини на приватність спілкування, у тому числі розробка відповідної методологічної бази.

References:

1. Council Resolution of 17 January 1995 on the lawful interception of Telecommunications, *Official Journal of the European Communities*, C 329, 4.11.1996, pp. 1-6.
2. Council Resolution of 20 June 2001 on law enforcement operational needs with respect to public telecommunication networks and services, *Official Journal of the European Communities*, C 107, 03.05.2002, pp. 89-93.
3. Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications), *Official Journal of the European Communities*, L 201, 31.7.2002, pp. 37-47.

Evaluating the Effectiveness of Inter-Regional (Cross-Border) Cooperation: an Analytical Support

Inna V. Zablodska

Institute of Economic and Legal Research of the NAS of Ukraine (Lugansk branch), Ukraine
e-mail: zablodin@yandex.ru

Yuliya S. Rohozyan

Institute of Economic and Legal Research of the NAS of Ukraine (Lugansk branch), Ukraine
e-mail: j.s.rogozyan@mail.ru

Abstract: The article revealed and generalized approaches to determining regional (border) cooperation, the methodical approach to the process of evaluating the effectiveness of inter-regional (cross-border) cooperation based on the laws of the formation and development of each region. Based on the identified performance analysis and the estimation of efficiency inter-regional (cross-border) cooperation for some regions of Ukraine and Russian Federation.

Keywords: interregional cooperation, the development of indicators, effectiveness, evaluation, methodical approach, region, indicators, stages

Постановка проблеми. Міжрегіональне (прикордонне) співробітництво має велике значення в економічному розвитку регіонів в контексті шляху до глибокої інтеграції в головних сферах діяльності, саме ці напрями співробітництва сприяють підвищенню соціально-економічного розвитку відповідних територій. Для обґрунтування управлінських рішень та для ефективної координації дій з метою визначення та подальшого вирішення спільних проблем у міжрегіональному регіоні необхідно проводити дослідження не лише прикордонних територій, а й самого регіону як специфічного територіального утворення. Специфіка цих територій має свої відмінності, тому і методика оцінки кожного напрямку співробітництва ґрунтується на окремих, своїх показниках.

З метою розробки системи заходів щодо усунення негативних тенденцій у розвитку міжрегіонального співробітництва важливо визначити фактори з тих, які впливають на сам процес. Можна погодитися, що ці фактори доцільно поділити на зовнішні та внутрішні. Однак, вчені не конкретизували їх зміст, або ж наповнили дані групи факторів чинниками які, дещо звужують коло досліджень. Зважаючи на інтеграційні зв'язки, які можуть зароджуватися як між регіонами різних країн, так і в межах однієї держави, фактори впливу мають різний характер на різних рівнях розвитку зв'язків. Про зовнішні чинники, що впливають на міжрегіональну діяльність, в цілому можна сказати, що вони впливають на економічну ситуацію в країні (регіоні) та її галузевої особливості; внутрішні фактори, пов'язані з індивідуальними особливостями учасників співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнометодологічні аспекти міжрегіонального співробітництва досліджували українські вчені О. Кушніренко, Н. Мікула, З. Петренко, Є. Рябінін, І. Студенніков, Т. Терещенко та ін. Різні аспекти українсько-російської прикордонної взаємодії стали предметом вивчення в працях Б. Адамова, М. Баглікової, С. Вовк, В. Гарагонича, О. Кирюхіна, Г. Ковальського, Л. Михайлової, В. Цехановича, А. Яценко тощо. Багато вчених досліджують діяльність конкретних єврорегіонів східнослов'янської вісі міжрегіонального співробітництва: А. Голиков, Б. Гуцало, А. Кирюхин, Г. Нечаєв, Ю. Никишкин, О. Саєнко та ін.

Постановка завдання. Не дивлячись на досить різноманітні дослідження, досі не визначено оптимальний склад учасників міжрегіонального (прикордонного) співробітництва, відсутня загальноприйнята класифікація його організаційних форм, способів і критеріїв забезпечення ефективності, методика оцінки ефективності співробітництва. У зв'язку з цим, розвиток науково-методичних та правових положень інфраструктурного забезпечення активізації міжрегіонального (прикордонного) співробітництва постає дуже актуальним та своєчасним. Мета полягає у формуванні

теоретико-методичних засад оцінки ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва. Завдання дослідження: визначити сутність понять «міжрегіональне -» та «прикордонне співробітництво»; виявити, проаналізувати та запропонувати методичне забезпечення оцінки ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Основу ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва складає комплексна соціально-економічна ефективність.

Соціальна ефективність – це відповідність результатів співробітництва основним соціальним потребам, меті населення регіону. Соціально ефективним є співробітництво, яке забезпечує соціальний розвиток залучених до нього територій, поліпшення умов життя населення регіону, сприяння активізації всіх соціальних сил на даній території.

Економічна ефективність – це результативність співробітництва, отримана шляхом зіставлення матеріальних та нематеріальних затрат, впроваджених заходів та одержаного економічного результату від реалізації міжрегіонального (прикордонного) співробітництва. Економічно ефективно здійснення вищезазначеного співробітництва полягає в тому, що всі учасники співпраці прагнуть до найвищої ефективності. Для цього вони максимізують вигоди від співробітництва і мінімізують витрати [1, с. 14].

Для визначення методики ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва вчені А. П. Голіков, Н. І. Гончаренко, Н. А. Казакова, О. В. Ханова [2] вважають, що доцільно зробити регіональну діагностику двох країн (прикладом в цьому випадку є Україна та Росія) за трьома блоками показників (природно-ресурсний, демографічний та економічний), що дозволить розрахувати комплексну оцінку соціально-економічного розвитку регіонів двох країн, яка і є основою ефективності міжрегіонального співробітництва.

Для цього використано методичний підхід, який включає наступні етапи (рис. 1).

Рис. 1. Методичний підхід до оцінки ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва

Розглянемо детальніше кожен з вищенаведених етапів оцінки ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва.

1. Встановлюється сукупність показників оцінки.

2. Серед сукупності регіонів обирається той, для якого значення обраного показника є найбільшим (n_{max}) у випадках, коли більший показник означає краще положення регіону, або найменшим (n_{min}) у випадках, коли чим нижче показник, тим краще положення регіону (наприклад, рівень інфляції).

3. Для всіх регіонів розраховуються часткові індекси забезпеченості демографічними та економічними ресурсами (i) за формулою:

$$i_{ij} = \frac{n_{ij}}{n_{max}} \quad (1)$$

де n_{ij} – значення показника для регіону.

4. Визначається індекс соціально-економічного розвитку кожного з регіонів у розрізі окремих складових (природно-ресурсної, демографічної, економічної) як середнє арифметичне.

5. Загальний індекс соціально-економічного стану розвитку кожного з регіонів, розраховується як сума всіх складових регіональної діагностики.

До переліку економічних індикаторів було обрано такі показники: валовий регіональний продукт, \$ США на особу (ВРП); частка регіону у доданій вартості, % (ЧРДВ); частка с/г у виробництві валової продукції, % (ЧСВВП); рентабельність с/г виробництва, %. (Р); частка збиткових підприємств, %. (ЧЗП); коефіцієнт інфляції, %. (КІ); частка інноваційних технологій у виробництві, %.(ЧІТВ); обсяг інвестування економіки країни, на особу, \$ США. (ОІЕК); коефіцієнт покриття експортом імпорту (КПЕІ).

У таблицях 1 та 2 наведено показники, які відносяться до складу економічних індикаторів регіонів України та Росії на прикладі періоду 2003-2013 років .

Таблиця 1

Основні промислові та сільськогосподарські показники регіонів українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

Регіони	ВРП на особу, \$ США на ос.	Частка регіону у доданій вартості, %	Частка с/г суб'єктів господарювання, %	Рентабельність с/г виробництва, %
АР Крим	4114,8	3,1	4,91	11,7
Донецький	6039,4	11,5	2,53	3,6
Луганський	4725,6	4,0	5,79	7,0
Сумський	4049,8	1,7	5,39	-2,4
Харківський	5129	6,1	2,74	9,0
Чернігівський	4016,2	1,6	5,83	9,9
Белгородський	8641,0	0,9	11,6	12,7
Брянський	5368,3	0,4	14,3	10,3
Воронезький	6165,1	0,9	10,4	14,7
Курський	6718,4	0,5	15,1	5,2
Краснодарський край	7341,8	2,7	15,7	20,2
Ростовський	6426,0	1,7	12,8	17,3

*Складено авторами за [3, 15]

Відносно показників внутрішнього регіонального продукту, то незважаючи на те, що у розрахунку на одного жителя ВРП в російських регіонах суттєво вищий, ніж в регіонах України (серед наведених регіонів, лідером є Белгородська область з показником 8641\$, аутсайдером - Чернігівська область з показником 4016,2 \$), частка регіонів у виробництві доданої вартості значно вища в українській сторони. Це можна пояснити розміром країн, де у складі України 25 регіонів, а у складі Росії - 80 адміністративно-територіальних одиниць. Найкращі показники мають Донецька область (11,5) та Краснодарський край (2,7).

Показники сільського господарства є досить цікавими та суттєво розрізняються між країнами. Зокрема частка с/г підприємств в Україні незначна, не перевищує 6% і знаходиться у діапазоні від 2,53% в Донецькій області до 5,83% в Чернігівській області. В Росії цей показник вище майже у три рази і знаходиться у межах від 10,4% у Воронежській області до 15,7 % у Краснодарському краї. Хоча середні показники по країнах майже однакові (4,98% в Україні та 5,2% в Росії).

Таблиця 2

Показники ефективності економіки регіонів українсько-російського співробітництва з 2003 по 2013 рр.

Регіони	Частка збиткових підприємств, %	Коефіцієнт інфляції, %	Частка інноваційних технологій у виробництві, %	Обсяги інвестування, економіки країни на особу, \$ США	Коефіцієнт покриття експортом імпорту
АР Крим	37,4	23,3	7,3	883,02	1,36
Донецький	36,0	24,0	11,4	982,34	2,93
Луганський	35,4	23,3	4,5	769,52	3,57
Сумський	34,7	21,0	7,7	507,58	1,67
Харківський	42,3	23,8	9,5	852,26	0,63
Чернігівський	35,9	23,1	3,4	545,18	1,11
Белгородський	27,4	13,6	10,8	2826,96	0,75
Брянський	26,0	15,3	7,3	783,38	0,32
Воронезький	25,4	14,3	11,6	1687,50	1,07
Курський	24,7	17,5	8,5	1621,25	1,75
Краснодарський край	32,3	13,1	6,8	2612,17	1,21
Ростовський	28,2	15,3	6,7	1730,5	0,62

*Складено авторами за [15, 17]

Дані таблиць свідчать, що частка збиткових підприємств та коефіцієнт інфляції в областях України вище аналогічних показників в Росії приблизно на 30%. Це можна пояснити тим, що під час фінансової кризи економіка Росії виявилась більш стійкою.

Частка прогресивних технологій у виробництві в обох країнах має аналогічні, досить невисокі значення, що підтверджує наявність проблем у впровадженні інноваційних технологій.

Досить цікава значна різниця (у 2,5 рази) обсягів інвестування економік Росії та України у розрахунку на 1 мешканця (рис. 2).

Як свідчать дані рис. 2, інвестування економік Росії та України досить різне. Середній рівень інвестування в Росії складає 2500\$ на особу, а в Україні - 1000\$ на особу. Найбільші обсяги інвестування в Белгородській області (майже 3000\$ на особу) та Краснодарському краї (2612\$ на

особу). Інвестування Брянської області - найменше серед регіонів Росії і знаходиться на рівні інвестування економіки України (близько 800\$ на особу).

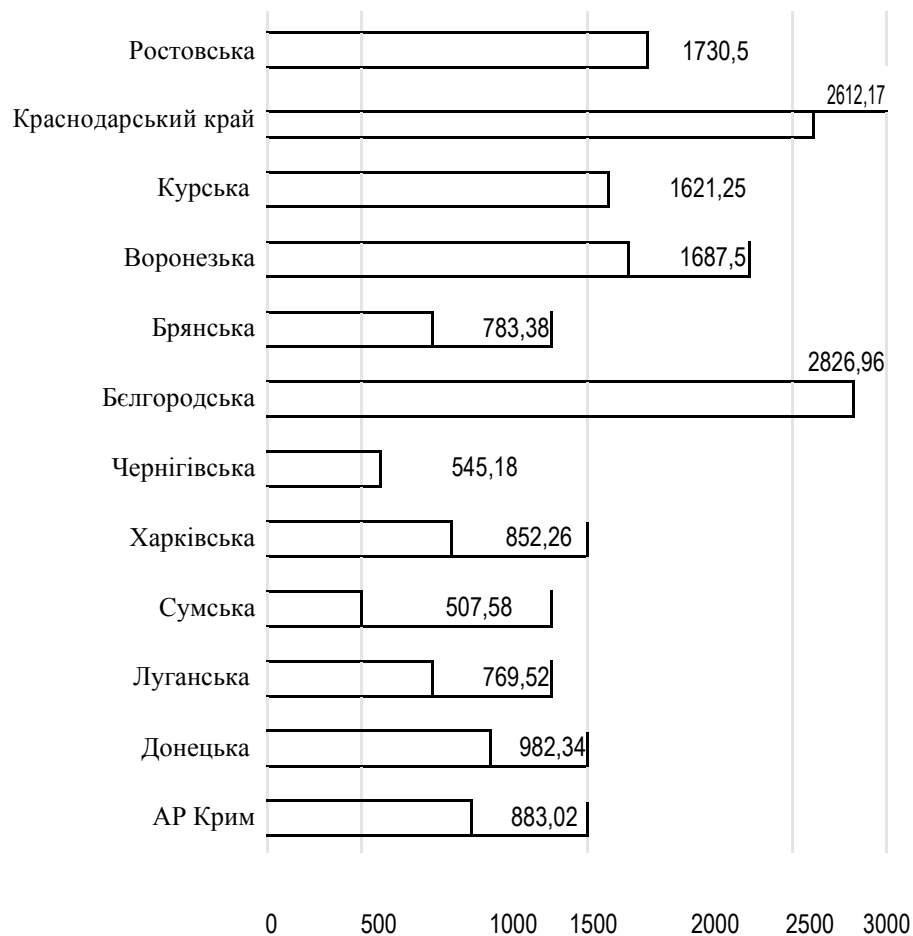

Рис. 2. Інвестування економіки України та Росії, \$ США на одну особу в період з 2003 по 2013 рр.

*Складено авторами за [15, 17]

Коефіцієнт покриття експортом імпорту (рис. 3) є похідним від обсягів експорту та імпорту кожного з регіонів та частково відображає обсяги торговельного сальдо. Показники, нижчі за 1, показують переважання імпорту (Ростовська, Брянська, Белгородська області Росії та Харківська область України). Взагалі в українських областях обсяги експорту значно перевищують імпорт (лідирує Луганська область з коефіцієнтом покриття 3,57).

Розглянемо більш докладно товарообіг між прикордонними регіонами Росії та України.

Товарообіг між Росією та Україною за підсумками 2013р. досяг 35 млрд. доларів, його ріст у порівнянні з 2012р. склав 32,6%. Найбільші обсяги експортних поставок товарів Україна здійснювала до Росії (24,1% від загального обсягу експорту) та відповідно найбільші імпортні надходження також одержувала з Росії (24,2%).

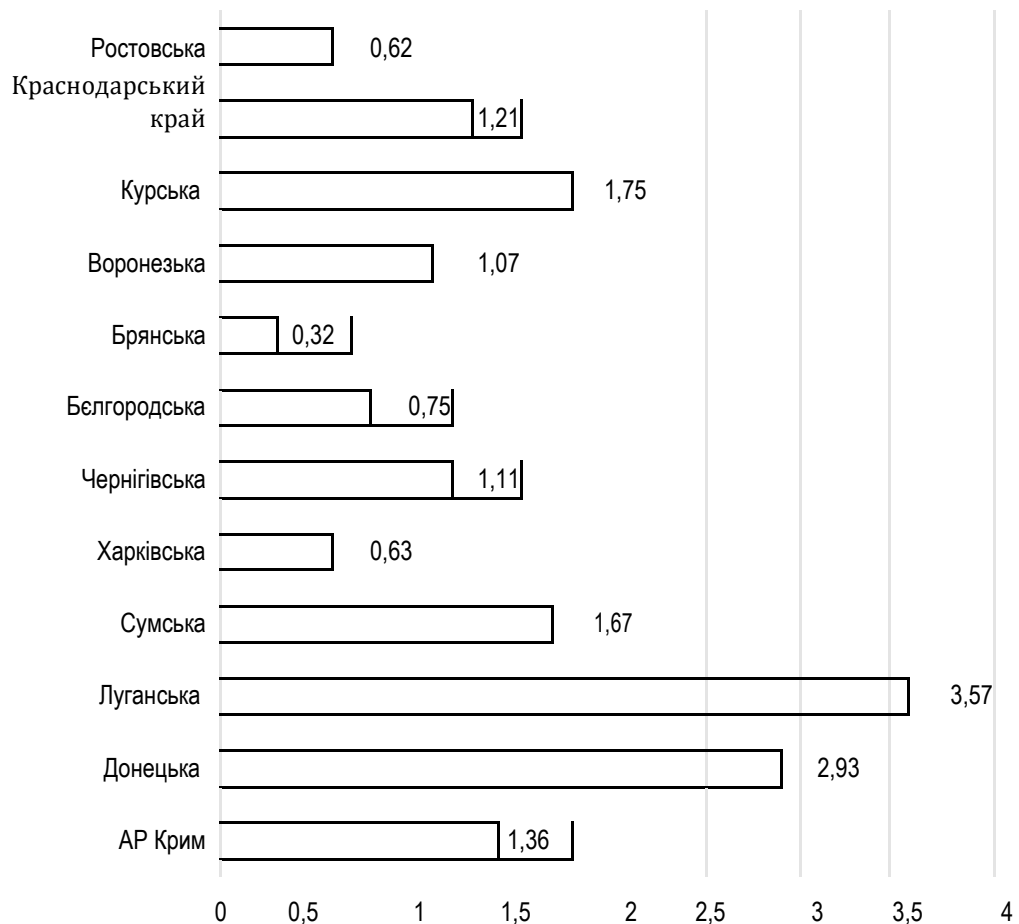

Рис. 3. Коефіцієнт покриття експортом імпорту в період з 2003 по 2013 рр.
*Складено авторами за [14, 15]

В останні роки в обсягах товарообороту між Росією та Україною зберігається стійка тенденція до збільшення обсягів експорту/імпорту товарів (рис. 4).

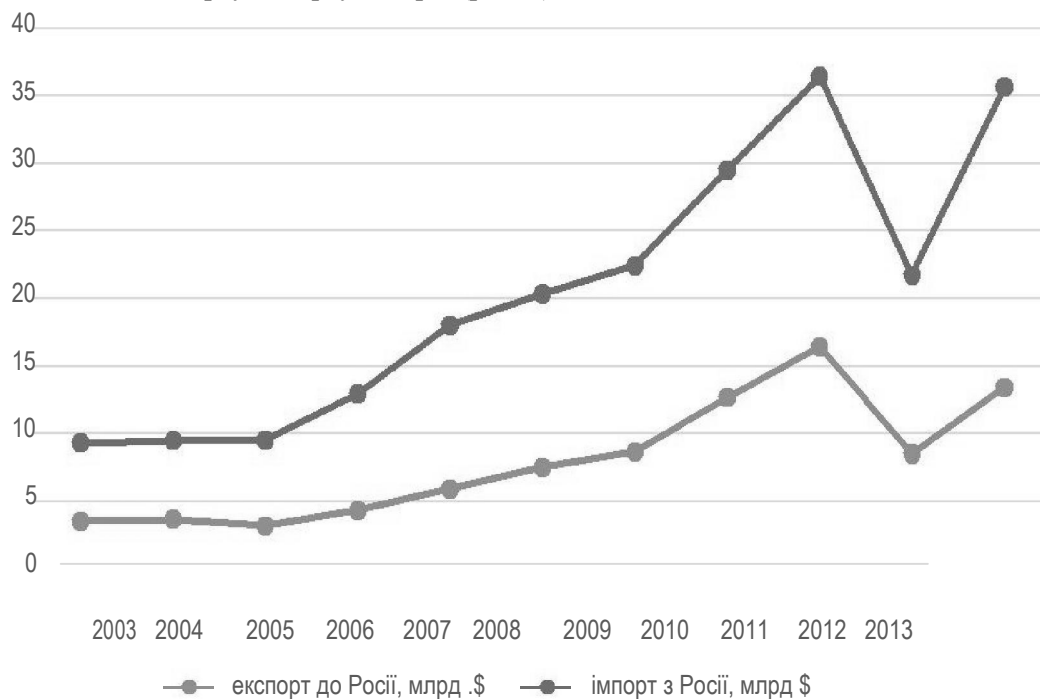

Рис. 4. Динаміка показників зовнішньої торгівлі між Україною та Росією в період з 2003 по 2013 рр.
* [14, 15]

Так, за досліджуваний період 2003-2013рр. імпорт перевищував експорт, що свідчить про збереження високого ступеня залежності України від Росії, причому для України Росія була основним партнером, а Україна для Росії за обсягами зовнішньоторговельного обороту знаходиться на 5 місці.

Проведемо розрахунки загального індексу соціально-економічного стану розвитку кожного з регіонів.

1. Індекс природно-ресурсного забезпечення регіонів.

Природно-ресурсний рівень – важливий фактор розміщення продуктивних сил, який включає природні ресурси і природні умови. Відповідно до найбільш поширеного трактування під природними ресурсами розуміють тіла й сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства. Природно-ресурсний рівень розвитку є багатокомпонентним. Для діагностики природно-ресурсного рівню розвитку українсько-російського прикордоння було обрано наступні індикатори:

- частка сільськогосподарських угідь, %.
- лісистість території, %.
- частка об'єктів природно-заповідного фонду, %.
- кількість викидів забруднюючих речовин у повітря, кг.

Останній індикатор (кількість викидів забруднюючих речовин у повітря) хоча не є ознакою природно-ресурсної характеристики, але дає змогу оцінити екологічну забрудненість регіонів.

У таблиці 3 наведено кількісні показники земельних та лісних ресурсів областей українсько-російського співробітництва станом на кінець 2013 р.

Таблиця 3

Земельні та лісні ресурси українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

Регіони	Площа с/г угідь, тис.га	Частка с/г угідь, %	Площа лісних угідь, тис.га	Лісистість території, %
АР Крим	1478,3	56,68	498	13
Донецький	1736,1	65,47	204	8
Луганський	1741,6	65,27	331,6	7
Сумський	1447,3	60,73	448,5	17,3
Харківський	2172,8	69,16	318	11
Чернігівський	1800,7	56,44	627	20
Белгородський	1327,5	48,92	246	8,6
Брянський	641,2	18,40	1234	32,9
Воронезький	2333,8	44,70	502	8,4
Курський	1385,7	46,19	270	8,2
Краснодарський край	3689,1	48,87	1687	20,2
Ростовський	4552,2	45,09	376	2,5

* [14, 15]

Якщо загальні площі областей приблизно схожі й знаходяться у діапазоні 2500-3500 тис.га, то по інших показниках лідирують регіони Росії. Найбільші сільськогосподарські угіддя має Ростовська область (4552,2 тис. га), найменші - Брянська область (641,2 тис. га). Середня площа сільськогосподарських угідь українських областей складає 1729 тис.га, а російських – 2321,5 тис. га.

Найбільшою часткою с/г угідь в прикордонному регіоні займає Харківська Донецька та Луганська області. Варто відмітити, що російські регіони значно поступаються українським за цим показником. Найменша частку с/г угідь має Брянська область (18%). Відносно лісистості території – безумовним лідером також є російські області, але тільки за площею, середній показник якої в Україні складає 404,5 тис.га, а в Росії 719,2 тис. га. Коефіцієнт лісистості прикордонних областей приблизно однаковий та в середньому складає 13% для обох країн. Проведемо індексні розрахунки та занесемо отримані дані у табл. 4.

Таблиця 4

**Індекс природно-ресурсного забезпечення прикордонних регіонів
Росії та України в період з 2003 по 2013 рр.**

Регіони	Площа с/г угідь, тис.га	Частка с/г угідь, %	Площа лісних угідь, тис.га	Лісистість території, %	Індекс
АР Крим	0,8195	0,3951	0,7827	0,3173	0,5787
Донецький	0,9466	0,2432	0,5272	0,0639	0,4452
Луганський	0,9438	0,2128	0,0256	0,0936	0,319
Сумський	0,8781	0,5258	0,5655	0,3406	0,5775
Харківський	1,0000	0,3343	0,1470	0,2246	0,4265
Чернігівський	0,8161	0,6079	0,4089	0,2877	0,5302
Белгородський	0,7073	0,2614	0,0288	0,8333	0,4577
Брянський	0,2660	1,0000	0,1150	0,2155	0,3991
Воронезький	0,6463	0,2553	0,2109	0,3205	0,3583
Курський	0,6679	0,2492	0,0575	1,0000	0,4937
Краснодарський край	0,7066	0,6140	1,0000	0,1701	0,6227
Ростовський	0,6520	0,0760	0,3355	0,1351	0,2997

* [29]

Як видно (рис. 5), найвищий природно-ресурсний індекс має Краснодарський край (0,6227). Також значні відповідні індекси мають: Сумська область (0,5775) та АР Крим (0,5787). Найгірший індекс у Луганській області (0,3189) та Ростовській (0,2997) областях.

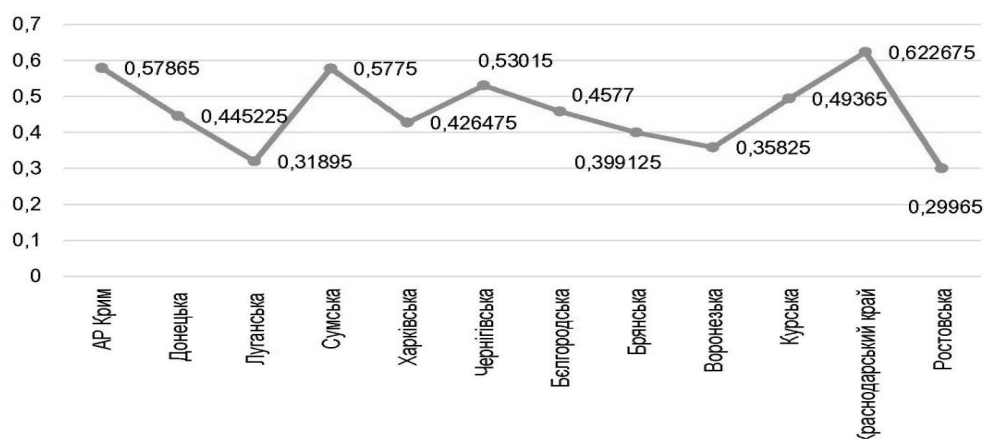

Рис. 5. Індекс природно-ресурсного стану областей Росії та України в контексті міжрегіонального співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

* [14, 15]

2. Індекс демографічного стану регіонів.

Аналіз основних індикаторів населення є одним з головних завдань будь-якого регіонального дослідження. Діагностика дає змогу оцінити природний рух населення, виявити негативні та

позитивні явища. Для діагностики демографії регіонів українсько-російського порубіжжя було обрано такі індикатори: коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності, коефіцієнт природного приросту/скорочення населення, коефіцієнт міграційного приросту/скорочення населення, частка економічно активного населення, коефіцієнт безробіття, середня зарплатня, доларів США на одну особу, кількість пенсіонерів, осіб на 1000 населення.

У таблицях 5 та 6 наведено основні коефіцієнти природного руху населення та трудових ресурсів України та Росії.

Таблиця 5

Основні коефіцієнти руху населення регіонів українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

Регіон	Коефіцієнт народжуваності	Коефіцієнт смертності	Коефіцієнт природного приросту	Коефіцієнт міграційного приросту
АР Крим	11,9	15,6	-3,7	1,8
Донецький	9,8	18,1	-8,3	-0,2
Луганський	9,5	18,3	-8,5	-1,5
Сумський	9,1	19,3	-9,6	-1,1
Харківський	9,8	16,5	-6,4	1,6
Чернігівський	8,9	21,6	-12,2	-0,7
Белгородський	11,0	14,7	-3,7	76
Брянський	10,9	17,7	-6,8	0,5
Воронезький	9,8	17,7	-7,9	33
Курський	10,7	18,3	-7,6	15
Краснодарський край	12,2	14,2	-2,0	60
Ростовський	10,8	15,0	-4,2	13

*Складено авторами за [15]

Таблиця 6

Трудові ресурси регіонів українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

Регіон	Економічно активне населення, %	К.безробіття,%	Середня зарплатня, \$ США	Кількість пенсіонерів на 1000 осіб населення
АР Крим	48,93	2,1	321,8	283
Донецький	49,95	2,0	403,0	322
Луганський	48,57	2,4	353,8	325
Сумський	49,08	4,2	294,4	318
Харківський	49,59	2,7	335,8	292
Чернігівський	47,79	4,7	274,0	349
Белгородський	49,77	4,1	562,9	302
Брянський	50,46	6,5	425,8	314
Воронезький	50,00	5,3	478,8	319
Курський	51,82	6,4	476,6	324
Краснодарський край	51,11	4,8	548,4	274
Ростовський	52,50	6,6	522,5	287

* [15]

Відносно коефіцієнту народжуваності, то він дещо вищий у російських регіонах (різниця складає біля 20%). Коефіцієнт смертності, навпаки, вищий в українських регіонах ($K=14,6$ – Росія, $K=16,3$ – Україна). Цей показник свідчить, що населення України скорочується швидше, ніж у Росії.

Коефіцієнт міграційного приросту або скорочення населення свідчить про наявність міграційних потоків, що спрямовані як з регіону (від’ємне значення) так і в регіон (позитивне значення). У таблиці 2.3 видно, що в середньому по країнах коефіцієнт позитивний, але в Україні від майже дорівнює 0 ($K=0,3$), а в Росії ($K=18$). На рис. 6 видно протилежність ситуації з міграційними потоками у різних регіонах українсько-російського прикордоння. Як видно з даних, наведених у таблиці 6, майже кожен показник (крім кількості пенсіонерів на 1000 осіб населення) в регіонах Росії дещо перевищує аналогічний показник регіонів України. Зокрема частка економічно активного населення України складає у середньому 48%, коли у Росії – 51% (тільки в Белгородській області частка економічно активного населення менше 50%).

Що стосується коефіцієнта безробіття, ситуація в українських регіонах ($K=3$) майже у два рази краща за російські ($K=6,3$). Найменший коефіцієнт безробіття у Донецькій області ($K=2,1$), найвищий – у Брянській, Курській та Ростовській областях ($K=6,4-6,6$).

Показник рівня середньої зарплати на одну особу по країнах є різним (рис. 6). Дані наведено у перерахунку на \$ США для зручності зіставлення.

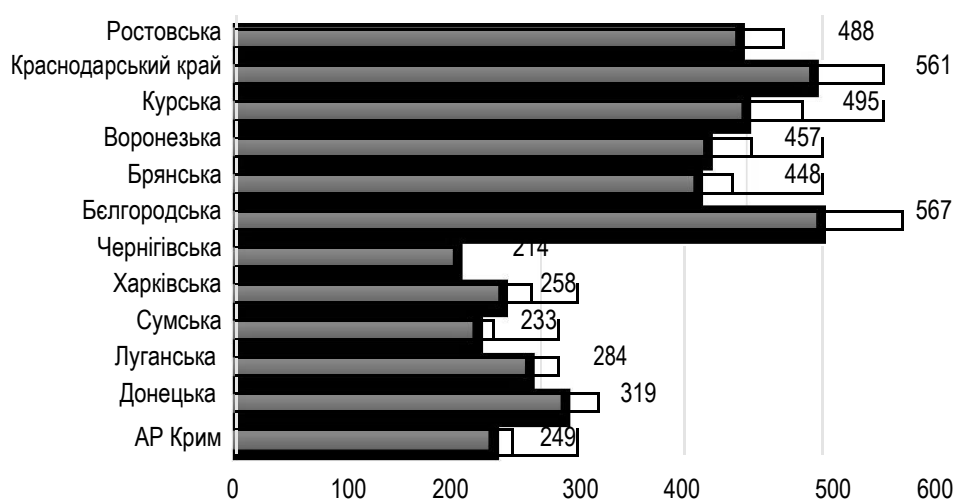

Рис. 6. Середня зарплатня на одну особу в областях україно-російського співробітництва, \$ США в період з 2003 по 2013 рр.

* [9, 12]

На рис. 6 видно, що рівень зарплат у російських регіонах вище більш ніж у два рази. Це свідчить, що рівень життя населення в українсько-російському рубіжжі не однаковий. Найнижчу зарплату отримують мешканці Чернігівської області (214\$), а найвищу – мешканці Белгородської області (567\$). Серед українських регіонів найвища зарплата в Донецькій області (319\$).

Відносно кількості пенсіонерів, то для обох країн цей показник однаковий - на кожну 1000 жителів припадає приблизно 30% людей пенсійного віку. Розрахуємо індекс демографічного стану та занесемо отримані дані у табл. 7.

Таблиця 7

Індекс демографічного стану регіонів українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

Регіони	К. народжув.	К. смертності	К. природ. приросту	К. мігр. приросту	Економічно о актив-не населення, %	К. безробіття	Середня з/п, \$	Кількість пен-сіонерів на 1000 осіб насе-лення	Індекс
АР Крим	0,9754	0,9103	0,5405	0,0300	0,9320	1,0000	0,5717	0,9682	0,741
Донецький	0,8033	0,7845	0,2410	0,0033	0,9514	1,0500	0,7159	0,8509	0,674
Луганський	0,7787	0,7760	0,2353	0,0250	0,9251	0,8750	0,6285	0,8431	0,629
Сумський	0,7459	0,7358	0,2083	0,0183	0,9349	0,5000	0,5230	0,8616	0,561
Харківський	0,8033	0,8606	0,3125	0,0267	0,9446	0,7778	0,5966	0,9384	0,6575
Чернігівський	0,7295	0,6574	0,1639	0,0117	0,9103	0,4468	0,4868	0,7851	0,521
Белгородський	0,9016	0,9660	0,5405	1,2667	0,9480	0,5122	1,0000	0,9073	0,880
Брянський	0,8934	0,8023	0,2941	0,0083	0,9611	0,3231	0,7564	0,8726	0,6139
Воронезький	0,8033	0,8023	0,2532	0,5500	0,9524	0,3962	0,8506	0,8589	0,683
Курський	0,8770	0,7760	0,2632	0,2500	0,9870	0,3281	0,8467	0,8457	0,646
Краснодар-ський край	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	0,9735	0,4375	0,9742	1,0000	0,923
Ростовський	0,8852	0,9467	0,4762	0,2167	1,0000	0,3182	0,9282	0,9547	0,715

* Розраховано авторами за [3, 15]

Як видно (рис. 7), найвищий демографічний індекс має Краснодарський край (0,9232). Також, значні демографічні індекси мають: Белгородська область (0,8803) та АР Крим (0,7410). Найгірший індекс у Чернігівській (0,5210) та Сумській (0,5614) областях.

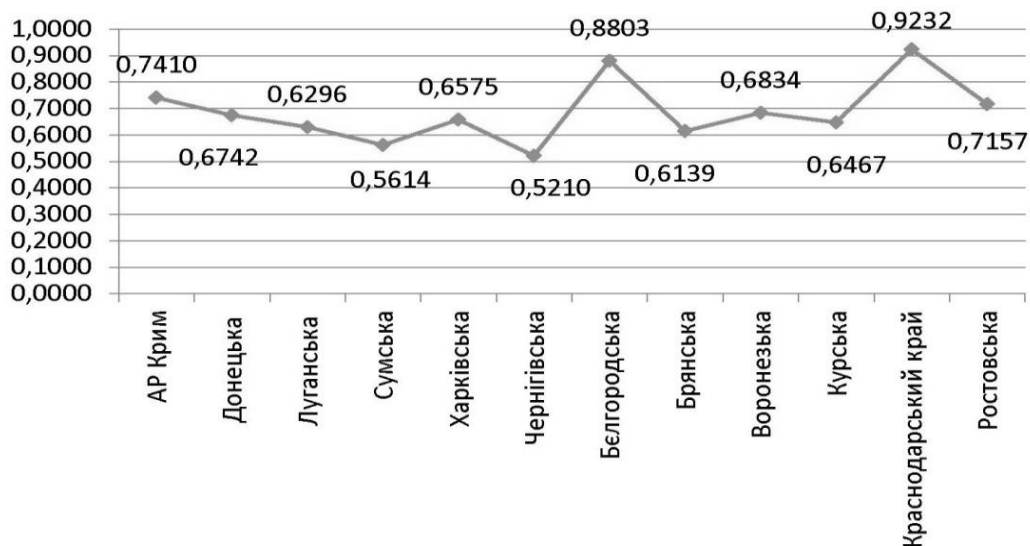

Рис. 7. Індекс демографічного стану областей українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

*[14]

3. Індекс економічного стану регіонів. Проведемо розрахунки та занесемо отримані дані у табл. 8.

Таблиця 8

Індекс економічного стану регіонів українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

Регіони	ВРП	ЧРДВ	ЧСВВП	Р	ЧЗП	КІ	ЧІТВ	ОІЕК	КПЕІ	Індекс
АР Крим	0,3184	0,2419	0,3127	0,5792	0,6412	0,5622	0,0820	0,3124	0,3810	0,3812
Донецький	0,6083	1,0000	0,1611	0,1782	0,6676	0,5458	0,1281	0,3475	0,8207	0,4953
Луганський	0,4104	0,3387	0,3688	0,3465	0,6796	0,5622	0,0506	0,2722	1,0000	0,4477
Сумський	0,3087	0,1371	0,3433	-0,1188	0,6942	0,6238	0,0865	0,1795	0,4678	0,3025
Харківський	0,4712	0,1048	0,1745	0,4455	0,5633	0,5504	0,1067	0,3015	0,1765	0,3216
Чернігівський	0,3036	0,1290	0,3713	0,4901	0,6900	0,5671	0,0382	0,1929	0,3109	0,3437
Белгородський	1,0000	0,0694	0,7389	0,6287	0,8937	0,9632	0,1213	1,0000	0,2101	0,6250
Брянський	0,5072	0,0306	0,9108	0,5099	0,9458	0,8562	0,0820	0,2771	0,0896	0,4677
Воронезький	0,6272	0,0653	0,6624	0,7277	0,9701	0,9161	0,1303	0,5969	0,2997	0,5551
Курський	0,7105	0,0379	0,9618	0,2574	1,0000	0,7486	0,0955	0,5735	0,4902	0,5417
Краснодарський край	0,8044	0,1871	1,0000	1,0000	0,7492	1,0000	0,0764	0,9240	0,3389	0,6756
Ростовський	0,6665	0,1290	0,8153	0,8564	0,9913	0,9097	1,0000	0,0033	0,1737	0,6161

*Розраховано авторами за [3, 15]

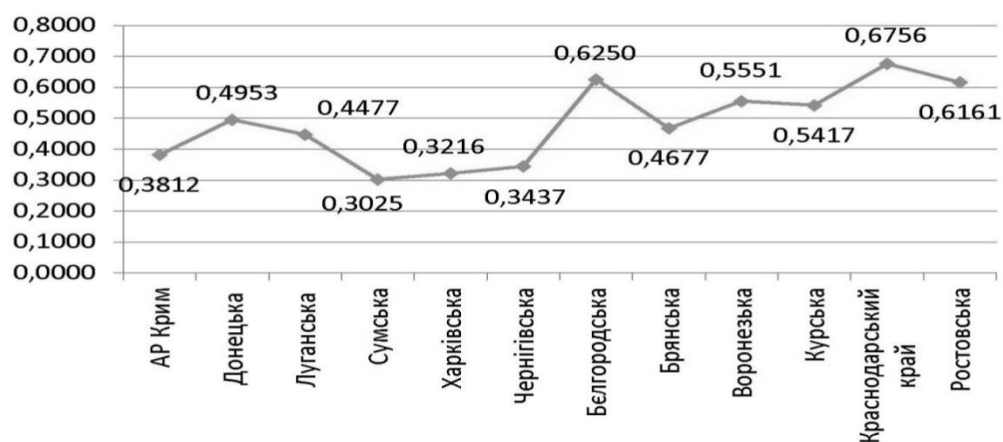

Рис. 8. Індекс економічного стану областей українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

*[14]

Як видно (рис. 8), найвищі економічні індекси має Краснодарський край (0,6756) та Белгородська область (0,6250). Найгірші індекси у Сумській (0,3025) та Чернігівській (0,3437)

областях.

4. Загальний індекс соціально-економічного розвитку регіонів розраховуємо як суму складових – природно-ресурсного, демографічного та економічного індексів (рис. 9).

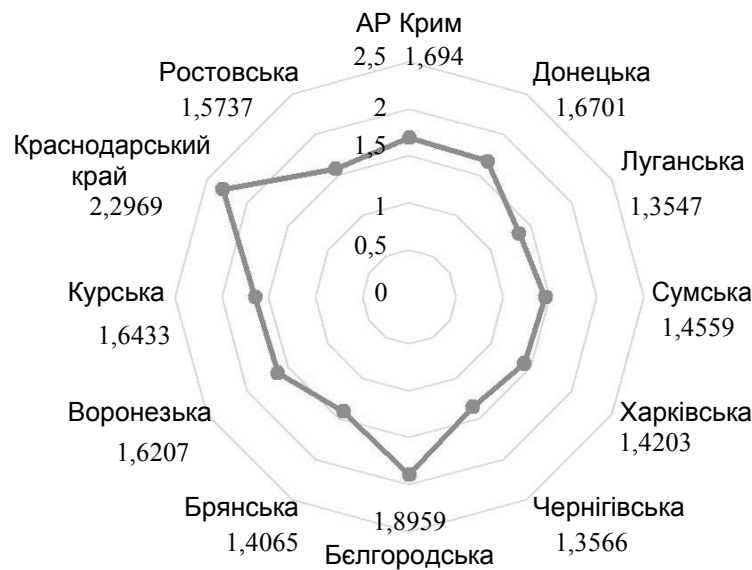

Рис. 9. Індекс соціально-економічного розвитку областей українсько-російського співробітництва в період з 2003 по 2013 рр.

*[14]

Як видно з вищевказаного рисунку, найвищий індекс має Краснодарський край (2,2969), а найменший – Луганська область (1,3547). Загалом соціально-економічний розвиток регіонів українського рубіжжя значно нижче соціально-економічного розвитку російських регіонів.

Середнє значення підсумкового рейтингу регіону складає 1,6557 бали, використовуючи який всі регіони можна згрупувати наступним чином (табл. 9).

Таблиця 9

Групування регіонів українсько-російського співробітництва за індексом соціально-економічного розвитку в період з 2003 по 2013 рр.

Регіони з високим підсумковим рейтингом регіону	Регіони з низьким підсумковим рейтингом регіону
АР Крим	Луганський
Донецький	Сумський
Белгородський	Харківський
Воронезький	Чернігівський
Курський	Брянський
Краснодарський край	Ростовський

* Складено авторами

Для більш об’єктивної оцінки застосовано кластерний аналіз на основі матриці бальних оцінок, кількість показників в якій налічує 22 (рис. 10).

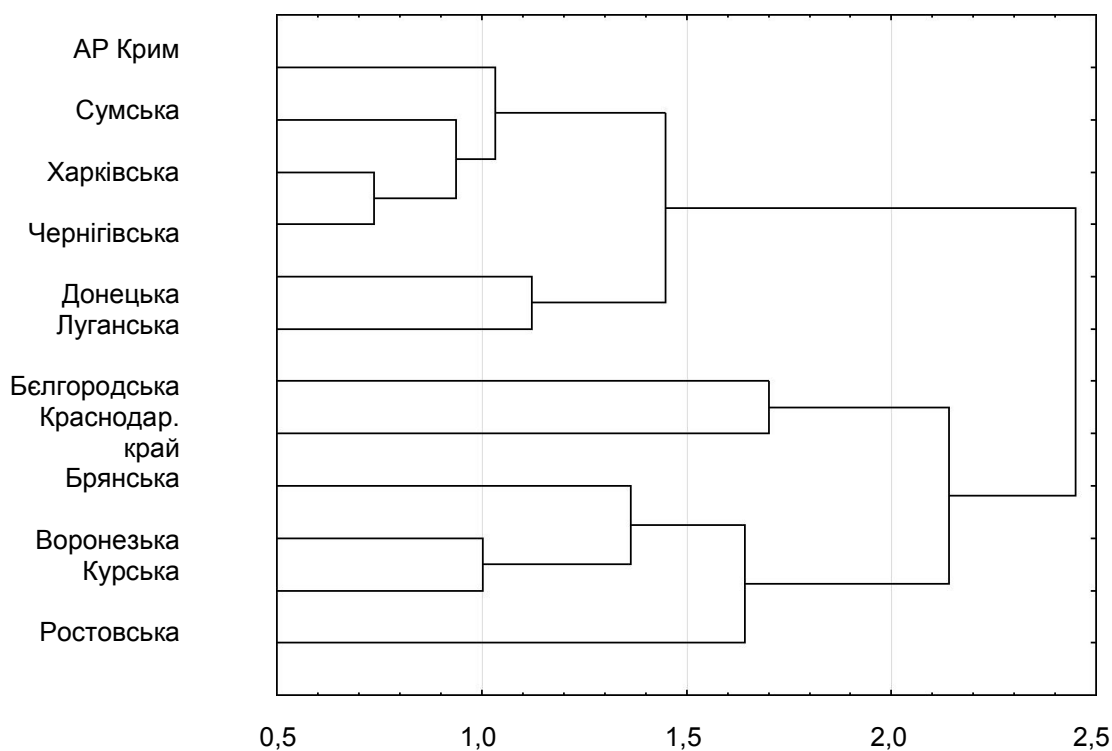

Рис. 10. Результати кластерного аналізу в період з 2003 по 2013 рр.

* [14, 16]

За отриманим групуванням, доцільно обрати 4 групи кластерів, до яких увійшли такі регіони: кластер 1 : Белгородська область та Краснодарський край; кластер 2: Брянська, Воронежська, Курська, Ростовська області; кластер 3 : Донецька, Луганська області; кластер 4: AP Крим, Сумська, Харківська, Чернігівська області [2, 13, 23, 29].

Кластерний аналіз підтвердив попередні розрахунки, що соціально-економічний стан російський регіонів дещо кращий за українські. Варто також звернути увагу, що жоден кластер не об'єднав разом українсько-російські регіони. Згідно аналізу, за сукупністю всіх показників найбільш розвиненими у соціально-економічному відношенні є Белгородська область та Краснодарський край. Регіональна діагностика також підтвердила, що саме ці регіони за багатьма індикаторами мають найкращі показники.

Таким чином, методичні засади та процес оцінки ефективності міжрегіонального (прикордонного) співробітництва є перспективним напрямом реалізації їх діяльності. Однак така концепція буде ефективною тільки тоді, коли існує взаємна довіра між партнерами й усі сторони рівно зацікавлені в розвитку міжрегіональних (прикордонних) зв'язків, бо у такому випадку вони готові йти на компроміси в процесі формування міжрегіональної (прикордонної) політики, гармонізації стандартів і принципів перетинання кордону.

Висновки. Виконане наукове дослідження дозволило сформулювати ряд висновків та пропозицій, основні з яких зводяться до наступного:

- виявлено та узагальнено підходи до визначення міжрегіонального та прикордонного співробітництва; визначено, що під міжрегіональним співробітництвом слід розуміти взаємоузгоджену діяльність як усередині держави так і за її межами органів державної влади, органів влади адміністративно-територіальних одиниць, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб,

громадських організацій, яка здійснюється на підставі чинного законодавства з метою вирішення спільних економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань;

- доведено, що міжрегіональне (прикордонне) співробітництво має велике значення в економічному розвитку регіонів шляхом глибокої інтеграції в головних сферах їх діяльності, саме ці напрями співробітництва сприяють підвищенню соціально-економічного розвитку відповідних територій. Також визначено, що для обґрунтування управлінських рішень та для ефективної координації дій з метою визначення та подальшого вирішення спільних проблем у міжрегіональному регіоні необхідно проводити дослідження не лише прикордонних територій, а й самого регіону як специфічного територіального утворення. Окрім цього, специфіка цих територій має свої відмінності, тому і методика оцінки кожного напрямку співробітництва ґрунтується на окремих, своїх показниках;

- запропоновано методику дослідження міжрегіонального (прикордонного) регіону, яка базується на закономірностях його формування та розвитку, а також враховує специфічні аспекти функціонування суб'єктів господарювання, розміщених по обидві сторони кордону. Дослідження вимагає формування міжрегіональної статистики, яка складається з національних статистичних даних суміжних прикордонних територій і яка є порівняльною. Діагностика виявила спільні проблеми функціонування регіонів міжрегіонального (прикордонного) співробітництва України та Росії, але показники українського прикордоння нижче відповідних показників Росії на 20%. Значна кількість досліджуваних показників дозволила провести кластерний аналіз, який дав змогу групувати регіони за сукупністю даних. Згідно з результатами, регіони українсько-російського прикордоння згруповано у 4 кластери, в яких було об'єднано лише регіони однієї країни, що свідчить про наявність суттєвої різниці в рівнях розвитку регіонів Росії та України.

References:

1. Bieliien'kyj P., Mikula N. (2011) Formuvannia ta rozvytok systemy mizhrehional'noho ta transkordonnoho spivrobotnytstva v Ukraini [Formation and evaluation of the international and cross-border system of cooperation in Ukraine]. *Rehional'na ekonomika [Regional economics]*. 2011. No 3. pp. 61 – 73. (in Ukrainian)
2. Vertynskaia T. (2006) Kontseptual'naia model' mekhanyzma upravleniia vneshneekonomycheskymu sviaziamy na rehyonal'nom urovne v Respublyke Belarus': avtoref. dys. kand. ekon. nauk. 08.00.05; AN Belarusy, Yn-t ekonomyky. – Mynsk, 2006. (in Russian)
3. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy. Available at: www.ukrstat.gov.ua
4. Evrorehyon «Slobozhanschyna»: ot sohlasheniia k dejstvuiiu. Available at: www.pixmap.uaportal.com (in Russian)
5. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyj kordon", №1777– XII vid 04.11.91 r. Available at: <http://www.rada.kiev.ua> (in Ukrainian)
6. Zakon Ukrainy "Pro zovnishn'oekonomichnu diial'nist'", N 959-XII vid 16.04.91 r. Available at: <http://www.rada.kiev.ua> (in Ukrainian)
7. Zakon Ukrainy "Pro transkordonne spivrobotnytstvo" vid 24 chervnia 2004 r., № 1861-IV. Available at: <http://www.rada.kiev.ua> (in Ukrainian)
8. Zakon Ukrainy "Pro pryiednannia Ukrainy do statutu Rady Evropy", № 398/95-VR vid 31.10.95 r. Available at: <http://www.rada.kiev.ua> (in Ukrainian)
9. Zakon Ukrainy "Pro pryiednannia do Yevropejs'koi khartii mistsevoho samovriaduvannia", № 452/97–VR vid 15.07.97 r. Available at: <http://www.rada.kiev.ua> (in Ukrainian)
10. Zakon Ukrainy "Pro tranzyt" vid 20.10.1999 r. Available at: <http://www.rada.kiev.ua> (in Ukrainian)
11. Zastavnyj F.D. *Ekonomichna i sotsial'na heohrafiia Ukrainy [Economic and social geography of Ukraine]*. Kyiv.: Forum, 2010. (in Ukrainian)
12. Kukharskaia N.A., Bandur S.Y., Novatskyj V.Y. (2010) Vneshneekonomycheskaia deiatel'nost' kak faktor razvytiia konkurentosposobnosti promyshlennosti Ukrainy. *Ekonomycheskye innovatsyy [Economic innovations]*. 2010. No 7. pp.147–157. (in Russian)
13. Lukash O.A. (2012) Formuvannia metodychnykh pidkhodiv do otsinky efektyvnosti prykordonnoho spivrobotnytstva. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky [Economics regulation mechanics]*. 2012. No 1. pp. 145 – 154. (in Ukrainian)

14. Mikula N. (2004) Evrorehiony – nash shliah do dobrosusidstva [Euroregions – our way to the good-neighborhood]. *Naukovyj svit [Scientific world]*. 2004. No 9. p. 17, 32. (in Ukrainian)
15. Mynysterstvo ekonomycheskoho rozvytyia y torhovly Rossyjskoj Federatsyy. Available at: www.economy.gov.ru;
16. Nazarenko O.M. (2004) *Osnovy ekonometryky [Basics of econometrics]*. Kyiv: „Tsentr navchal'noi literatury”, 2004. 392 p. (in Russian)
17. Novosty rehyonov [News of the regions]. *Obzor ukraynskoho rynku [Ukrainian market review]*. 2012. No. 2. pp. 45–52. (in Russian).

Title Insurance – Method of Counteraction of Corporate Raid

Oleksandr M. Zaiets

Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine
Centre for European Reforms Studies, Grand Duchy of Luxembourg
e-mail: zaec_1985@bk.ru

Abstract: The problem of corporate raid is all stronger integrated in adjusting of property relations, what their doubtfulness and mistrust cause to them. Property rights and financial risk of loss or limitation of right of ownership for the object of the real estate title insurance is called to secure. A reliable economical and legal instrument which is functioning successfully in the world leading countries and protecting the rights of market relations subject is title insurance.

Keywords: right of ownership; corporate raid; title insurance; financial risk; real estate; damage to the person; accident insured; security.

The problem of raiding interference is the most up-to-date for the countries of the former USSR. There is no country in the world having avoided this trespass, some countries (the USA, Germany, Great Britain) have successfully overcome raiding and have elaborated their own countermeasures, typical only of the certain state. Some states (the East-European countries) are not able to deliver the optimal system of means and power for the interference with this negative development even nowadays.

As it has been remarked by the authors of the monograph “Raiding: sources, procedures, ways of prevention” [2, p.83], raiding in Ukraine causes negative impact to the entrepreneur environment, destabilization of the work process at the enterprises, destroys work collectives, becomes the reason for society conflicts, produces disadvantageous investment climate and international country image.

Nowadays raiding is an offense unpunished by state, and it might appropriate immovable property. Within the last several years there has been no trespasser of the right of property, neither person, nor company who took part in illegal takeover of enterprises, establishments or organizations who have been held liable. Even though this offense comes amid a range of other criminal offenses, such as: document forgery, swindling, bribery, interference with legal economical activities, etc.

The discussions concerning the countermeasures to raiding have been held for a long time in legal and economical studies. The research of this problem has been conducted by both native and foreign scientists. Lets recollect the publications of Andreev L.A., Varnaliy Z.S., Borisov U.O., Belikov O.I., Bocharova O.V., Burbelo O.A.[2], Goryn V.A., Zhytomirskiy V.S.[5], Kozachenko A.V.[2], Lazurenko V.I. [7], Sergeev M.A. and other scientists of this field. However, it is necessary to mark that there is a lack of complex research in protection of property rights and ways of risk minimization concerning this type of criminal offense.

The real estate market of Ukraine has existed for 20 years. Within this time a range of regulatory legal enactments has been adopted, main juristic institutions, such as the right of property, state real estate registration, legal regulation of realtor services, have been declared and allocated. However, as aggravating as it is, relations in the real estate field hereafter stay the most uncertain and unbeaten in terms of legislation. Realtor activity does not require the licensure, and, consequently, does not provide distinct demands for its fulfillment. And where it is about the big amounts of money, there will always be those who are eager to get benefits from trustful customers. All the above mentioned predetermines quite an intense interest in this activity from big number of tricksters, who receive efficient 'economical effect' using imperfect legislation and people mindlessness. Indeed, having allocated the institution of the right of property legislatively, the members of legislative body have not completely elaborated the mechanisms of protection of this right. In particular this might be applied to the protection of the right of property of fair purchasers.

The classical variant of raiding has appeared alongside with implementing the shares, therefore it is connected with the switch of the countries with centrally planned system to market relations. Thanks to the

shares which are freely introduced on market, there has appeared a possibility to purchase enterprises without the accordance of its factual owner [2, p. 28].

Nevertheless, the existence of these facts queries the legitimacy of the right of property and is often the reason for its invalidating. The consequence is: fair purchaser is forced to return the purchased real estate, while the return of the costs paid is his own business, as long as it is very difficult to act to collect them (even by virtue of the court judgment).

The similar situation exists in all the CIS countries. The conflict of two owners, legal and factual, is usually solved in profit of the first one. However, there exists an institution of financial warranties which stands for financial risks insurance. The real warranty of protection of fair purchaser violated interests might be the insurance of financial risk of loss or restriction of the right of property for the real estate or, as it is also named, title insurance. This type of insurance service is now at the very early stage of development in Ukraine and the number of companies fulfilling this function is not quite big.

Russia, for example, has some experience in this sphere. This process was started in 1993, and by late 90's this type of service has been provided by many insurance companies, and in 2004- 2005 the title insurance was gradually becoming an ordinary service on Russian insurance market. Besides, it is necessary to take the peculiarities of the tariff policy of this type into consideration. Yet, fires and natural catastrophes are ordinary and well-known events, the probability of them and risks evaluations are known to most underwriters.

The tariff policy is established based on fundamental basis of statistics, in the environment where the laws of mathematics work; but, unfortunately, the loss of the right of property by virtue of the court judgment (using illegal raider actions), as it usually happens, is not known to both customer and underwriter, neither it is known what factors impact the probability of loss and in which way it happens. That is why only some underwrites are developing the programs of the right of property loss risk.

In Ukraine an efficient and economically sensible way of protection of property right might be title insurance which is the insurance of financial risk of loss or restriction of property right for the real estate. Nowadays, this type of insurance service is brand new on Ukraine insurance market and is represented by not numerous amounts of insurance companies, and the problematic of title insurance of the right of property stays almost unexplored by native science and legal studies.

In most of developed countries the state is carrying the responsibilities for the compensation of damage to the real estate market participant in particularly mentioned circumstances, and the payments are either provided by the budget or the funds of special foundation (but in case the funds are not efficient, there comes the budget subsidiary liability).

The responsibilities for the mistake of registrars are carried by budgets of the corresponding territorial establishments (on the territory of which they are located) in the countries where the system of registration of the rights of real estate property is based on land register. In case the funds are insufficient the subsidiary liabilities are brought to the budgets of more complex level. This system of damage compensation to the former immovable property owners is typical of Germany and Austria.

In Sweden the system is different from the one shown above. Swedish legislation does not provide specialized warranty foundation for this purpose. The damage cover to the market participant is fulfilled with the help of general budget incomes regardless of grounds for this kind of payment. By virtue of court judgment the funds could be either paid to fair purchaser (and the property is impounded from him) or the former property owner (shall the property stay in fair purchaser possession).

In the USA (where it was in 1853 when the first title insurance company Law Property Assurance and Trust Society [3] has been formed) the adopted system of the agreement registration (act registration) when the state registration institution does not take into regard the point of agreement and does not interpret the legal meaning of the rights which might be accrued; it just provides the registration of the documents giving them status of publicity and availability for related parties. This system does not provide the warranty owners their rights, the only thing it does is giving the unregistered documents less legal power than those registered.

That is why state registration system is logically supplemented by the institution of specialized title insurance companies which carefully investigate the legitimacy of concluding an agreement for the real estate and absence of the rights of third parties. In case there are justified claims for the real estate, an insurance company pays the insurance damage cover after the corresponding juridical procedure.

The necessity of title insurance is obvious, as it is rather difficult to provide the clean title of the previous agreements on real estate market in our country. Thereafter, the level of raiding permits speaking about applicability of insurance of property right forfeiture.

It is necessary to mention that only the most conusant members of the market take to the title insurance, since they are forced to evaluate and minimize their risks due to completed practice and inner standards.

Title insurance is the most efficient way to protect your property interests. This type of insurance provides the warranty of cost recovery shall the purchase transaction be rendered ineffective.

The content of title insurance is: it provides protection from the effects of events having happened in the past. This refers to the following: sale with forged documents, exceeding of authority of the bargain participant representative, incapacity or impossibility to realize the meaning and value of their actions by one of the parties, partition of a succession breaking the interests of inheritors, effecting a deal with the common property of conjoints without the agreement of one of them, et cetera.

Title insurance subjects are property interests of insurant concerning:

– damage to their property rights as a result of divestment by virtue of court decision having come to its legal force;

– its court expenses for proceedings, in juridical institutions, contentious cases of the right of property.

Object matter of title insurance contract is:

– immovable property subject to real estate mortgage;

– residential premises (residential houses and/or their parts, apartments, rooms, cottages, garden houses, country houses, isolated/detached rooms);

– non-residential premises (constructions, buildings, premises\their parts, isolated premises, garages, industrial, business, social\welfare and other premises, located in separate land property);

– uncompleted, preserved\abandoned permanent structures;

– enterprises as property complex;

– land property;

The fact of damage for an insurant is admitted by insurance case as a result of the property right forfeiture in accordance with the court decision coming to its legal effect.

The recent tendency of re-privatization of vast iron and steel companies and their return to state property has assured that the property right is not as absolute as it is represented and declred in legal studies, therefore the fair purchasers have been forced to think of title insurance which is legal and efficient warranty of the real estate ownership.

In our opinion, it is necessary to adopt the corresponding legal framework, make the legal mechanism of this service more detailed and define the criteria and methods of insurance risk evaluation in title insurance for more rapid implementation of title insurance institution in Ukraine. Thereafter, it is sensible to inform the citizens about the juridical practice concerning annulling of these agreements. Large number of raiding attacks for the big enterprises makes us think of the gradual growth of trust level of owners to the title insurance.

Furthermore, it is necessary to remark that fast development of this institution is to become a sustainable financial warranty of the property right protection, and will also encourage stability and confidence of real estate market transactions.

Special attention should be paid to the agreement duration of title insurance. It is usually concluded for the terms from 3 to 10 years (that is also the terms of legal limitation for sale-purchase transaction for the

immovable property). This means that the insurance contract concluded 10 years after the agreement does not provide any insurance protection, as the court decision on annulling the agreement can not be taken.

It is necessary to make a list of factors restricting active development of title insurance in Ukraine:

- 1) rather serious possibility of annulling the agreements concerning the alienation of land property;
- 2) carefulness on insurance companies concerning this type of insurance due to its relative modernity, and, as a result, high risk;
- 3) imperfection of documentation and registration of law-enforcement documents for the land properties;
- 4) difficulty of receiving information concerning the land property rights and research and evaluation of risks of their appeal;
- 5) presence of certain categories of people in Ukrainian legislation who have property rights, common with the real estate right owners;
- 6) juridical and organizational difficulty of title insurance comparing to common property insurance;
- 7) imperfection of land legislation which sufficiently increases title risks of land property owners; as a result, insurance companies are forced to establish the high value for insurance, thereby cutting its demand;
- 8) absence of insurance culture as the majority of citizens does not realize the profitability of property risks insurance;
- 9) realtors' ignorance, as well as ignorance of their customers and insurants themselves concerning the basics of title insurance, its advantages and mechanisms of implementation;

We may affirm that the potential need in implementation of title insurance in Ukraine is high enough, as long as it is rather difficult to supply the juridical clarity of previous agreements on real estate market and land properties in Ukraine.

A reliable economical and legal instrument which is functioning successfully in the world leading countries and protecting the rights of market relations subject is title insurance. For more rapid implementation of title insurance institution in Ukraine it is necessary to come to an active development and quick adoption of legal framework, as well as specify and assign economical and juridical mechanisms of implementation of this service; justify the criteria, scientific and methodological basis of title insurance risks evaluation.

References:

- [1] Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu reyestratsiyu rechovykh prav na nerukhome mayno ta yikh obmezhen'» [Law of Ukraine “About the state registration of real estate ownership rights and their restrictions”] 01.07.2004 1952-IV. Vidomosti of Verkhovna Rada of Ukraine. 2004. No 51. p. 553.
- [2] Burbelo O.A., Kozachenko G.V., Pogorelov U.S., Burbelo S.O. (2012) *Reyderstvo: vytoky, protsedury, sposoby zapobihannya [Raiding: sources, procedures, means of avoidance]*. Luhansk: RVV LSUIA named after E.O. Didorenko, 2012. 184 p.
- [3] *Title insurance in the United States*. Available at: http://en.wikipedia.org/wiki/Title_insurance_in_the_United_States.
- [4] Dmytriev I.A., Nesterenko V.U. (2011) *Upravlinnya ryzykom reyders'kykh zakhopen' [Handling the risks of raiding attacks]*. Kharkiv: HNADU, 2011. 164 p.
- [5] Zhytomirsky V.S. (2006): *Reyderstvo: yavlenye, prychny, profylaktyka, zashchyta [Raiding: scene, reasons, preventative measures, protection]*. St. Petersburg: Lenynhradskaia torhovo-promishlennaya palata [Chamber of Commerce and Industry], 2006. 54 p.
- [6] Ignatyshyn I.U. (2005) *Slyyanye y pohloshchenye: stratehiya, taktyka, fynans [Merger and acquisition: strategy, tactics, finance]*. St. Petersburg : «Piter» Publishers Inc., 2005. 201 p.
- [7] Lazurenko V.I. (2009) *Reydersvo : slyyanye y pohloshchenye [Raiding : Merger and acquisition]*. Moscow: TUKBI, 2009. 232 p.

Information for Authors

European Reforms Bulletin is an international, multilingual, scholarly, peer-reviewed journal, which published quarterly by the Centre for European Reforms Studies (Grand Duchy of Luxembourg). It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently and invites authors from all professional fields to submit articles. European Reforms Bulletin accepts articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, about European integration, its nature and origins, evolution, history, future, and its affects on society, and also educational issues.

Basic standards (see example)

1) Articles may be written in English, Ukrainian, Russian. However, all articles must have english-language bibliographic information (title, abstract, keywords) and cited references in the Roman alphabet.

2) Manuscript (in electronic form) should be prepared in Microsoft Word 2003 on A4 paper with 2 cm margins on all sides. All elements of article are single spaced.

3) Each manuscripts should contain the following elements in sequence: title, names and affiliations of authors (include e-mail addresses), abstract (100-200 words), keywords (5-8), text, references.

Visit <http://cers.eu.pn/bulletin.html> for Standards and Examples.

The Bulletin depends, in part, on the payment of publication fees to finance its operations. Articles are accepted or rejected for publication and published solely on the basis of merit. If the paper is accepted for publication, author(s) will be asked to pay 60 € (or equivalent in national currency) for non-EU authors and 180 € for EU authors as article publication fee.

Publication fees may be paid by several different ways for your convenience and for international money transfers expenses minimization (we will send you the details of the bill and payment options after your manuscript is accepted for publication).

All manuscripts should be sent to: bulletin@email.lu

Інформація для авторів

Бюлетень Європейських реформ – це міжнародний багатомовний, науковий рецензований журнал, який видається щоквартально Центром дослідження Європейських реформ (Велике Герцогство Люксембург). Журнал вітає надання рукописів з усього світу, зокрема з країн, які зробили європейський вибір недавно, та запрошує авторів з різноманітних професійних сфер представити власні праці. Редколегія приймає статті, пов'язані з правовими та економічними питаннями реформ в Європейському Союзі і країнах з європейським вектором розвитку, питаннями ефективності та досвіду цих реформ, порівняльно-правовими дослідженнями, міждисциплінарними правовими та економічними дослідженнями, проблемами європейської інтеграції, її природою, генезою, еволюцією, історією, майбутнім, впливом на суспільство, а також спорідненими питаннями освіти.

Основні стандарти (див. приклад)

1) статті можуть бути написані англійською, українською, російською мовами. Тим не менш, стаття повинна мати бібліографічну інформацію, виконану виключно англійською мовою (назва, анотація, кл. слова) і транслітерований список посилань.

2) рукопис (в електронному вигляді) готується у форматі Microsoft Word 2003 на папері формату А4 з полями 2 см з усіх сторін. Всі елементи статті з одинарним інтервалом.

3) Кожен рукопис повинен містити такі елементи в послідовності: назва, імена і приналежність авторів (адреса ел. пошти авторів), анотацію (100-200 слів), ключові слова (5-8), основний текст, список посилань.

Відвідайте <http://cers.eu.pn/bulletin.html> для ознайомлення зі Стандартами і Прикладами.

Бюлетень частково залежить від оплати внесків за публікацію для фінансування своїх операцій. Статті приймаються (відхиляються) та розглядаються виключно на основі актуальності праці та наукових здобутків. Якщо рукопис прийнятий до публікації, буде запропоновано заплатити 60 € (або еквівалент у національній валюті) для авторів з країн поза межами ЄС, і 180 € для авторів з країн ЄС. Внески за публікацію можуть бути сплачені за допомогою різних способів для вашої зручності та мінімізації витрат на міжнародні грошові перекази (після розгляду та прийняття рукопису, авторові надійде інформація про можливість сплати внеску).

Рукописи відправляються за адресою: bulletin@email.lu

*Example**Зразок***An Article Title: Times New Roman, Bold, 14-p Size (Назва статті англ. мовою)**

– Empty line – Пустий рядок –

Alexander A. Author (П.І.Б. автора англ. мовою)

Centre for European Reforms Studies, G.D. of Luxembourg (організація, країна англ. мовою)

e-mail: bulletin@email.lu, - Times New Roman, 12-p size

– Empty line – Пустий рядок –

Abstract: The abstract (100-200 words) should be a short summary that explains the main argument(s), topic(s) or findings of a manuscript....(Times New Roman, 10-p size) (англ. мовою)

– Empty line – Пустий рядок –

Keywords: keyword; ..... keyword. (Times New Roman, 10-p size). (англ. мовою)

– Empty line – Пустий рядок –

Основний текст статті – англ., укр. або рос. мовою, Times New Roman, 11 кеглем, одинарний інтервал, усі береги – 2 см. Посилання оформлюються у квадратних дужках [1, с. 73-74]. У разі посилання на декілька джерел, джерела розділяються крапкою з комою [2, с. 131-132; 3, с. 4-5].

Якщо Ви цитуєте працю, виконану українською, російською або іншою мовою (у нелатинському алфавіті), таке джерело має бути транслітерованим в англійському алфавіті (див. приклад нижче). Також, переклад назв праць (назва статті, назва журналу, монографії і т.ін.) повинні бути вказані поруч з транслітерацією у квадратних дужках. Символи «//», «/», «-», «№» не застосовуються.

При оформленні посилань після авторів джерела вказується рік публікації в дужках, назви журналів та монографій (і транслітерацію, і переклад) слід виділяти курсивом. Наприкінці в дужках наводиться оригінальна мова джерела (наприклад: (In Ukrainian) або (In Russian)). Див. приклад нижче.

Правильна транслітерація та належне оформлення посилань є доволі складним процесом, у тому числі для перевірки та редагування, тому рекомендується не обтяжувати список посилань зайвими джерелами, які не цитуються у рукописі.

– Empty line – Пустий рядок –

References:

1. Yeskov, S.V. (2014) Pidstavy dlya vtruchannya u privatne spilkuvannya [Grounds of interference in private communication]. *Naukovi zapysky Institutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [The Scientific Proceedings of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, 2014, No.1, pp.72-77. (In Ukrainian).

2. Zaiets, O.M. (2014) Protydiya pravoporushennyam u sferi strakhuvannya: porivnyalno-pravoviy aspect [Countering violations in the sphere of insurance: a comparative legal aspect]. *Jurydychniy visnyk. Povitryane i kosmichne pravo [Law Herald. Air and space law]*, 2014, No.1, pp.130-134. (In Ukrainian).

3. Kerimov, D.A. (2001) *Metodologiya prava: Predmet, funktsii, problemy filosofii prava [Methodology of Law: Subject, Functions, Problems of Philosophy of Law]*. Moscow: Avanta+. 560 p. (In Russian).

4. Warren, Samuel D. and Brandeis, Louis D. (1890), The Right to Privacy. *Harvard Law Review*, 1890, Vol. 4, No. 5, pp. 193-220.

5. Fukuyama, F. (2002) *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*. New York: Farrar, Straus and Giroux. 256 p.

6. Rothbard, Murray N. (2006) *For a New Liberty: The Libertarian Manifesto*. 2nd edition. Auburn, Alabama: Ludwig von Mises Institute.

Centre for European Reforms Studies a.s.b.l.
(Grand Duchy of Luxembourg)

European Reforms Bulletin
scientific peer-reviewed journal

2015
No. 1

Passed for printing 21.05.2015. Appearance 21.06.2015.
Typeface Times New Roman. Circulation 100 copies.

Design, computer page positioning, layout: Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg
Printing facilities: Printing centre "Belka", Ukraine, Odessa, Yevreyskaya str., 20, +380487377092
Publishing institution: Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés,
Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité), +352661153528,
e-mail: bulletin@email.lu, <http://cers.eu.pn/bulletin.html>